

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Tereza Kollmannová

Institut spolupracujícího obviněného

Diplomová práce

Olomouc 2014

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Institut spolupracujícího obviněného* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 25. 4. 2014

.....
Tereza Kollmannová

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí diplomové práce, JUDr. Bronislavě Coufalové, Ph.D., za odborné vedení, vstřícný přístup, podnětné připomínky a cenné rady, které mi pomohly při zpracování této práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1. Spolupracující obviněný	9
1.1. Pojem korunní svědek	9
1.2. Návrhy zákonů upravující institut korunního svědka	10
1.2.1. Návrhy z období let 2000 – 2009	10
1.2.2. Návrhy od roku 2010	14
1.3. Reflexe institutu v hmotněprávních a procesněprávních předpisech před rekonstrukcí trestního zákoníku	17
1.4. Vymezení pojmu spolupracující obviněný	19
2. Právní úprava de lege lata	20
2.1. Právní úprava v trestním řádu	20
2.2. Právní úprava v trestním zákoníku	21
2.2.1. Stanovení druhu a výměry trestu a polehčující okolnost	22
2.2.2. Upuštění od potrestání a podmíněné upuštění od potrestání s dohledem	22
2.2.3. Mimořádné snížení trestu odnětí svobody	23
2.3. Spolupracující obviněný a zákon o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením	24
3. Důvody pro zavedení institutu korunního svědka do právního řádu ČR	26
3.1. Boj proti terorismu	26
3.2. Boj proti organizovanému zločinu	27
3.2.1. Definice organizovaného zločinu	28
3.2.2. Organizovaná zločinecká skupina	29
3.3. Boj proti korupci	31
3.3.1. Pojem korupce	31
3.3.2. Protikorupční opatření	33
4. Přínosy a rizika institutu spolupracujícího obviněného	35
4.1. Důvody hovořící ve prospěch institutu	35
4.1.1. Složitost dokazování trestné činnosti organizované skupiny	35

4.1.2.	Nákladnost a rychlost řízení	36
4.2.	Argumenty hovořící v neprospěch institutu	37
4.2.1.	Důvěryhodnost osoby spolupracujícího obviněného	37
4.2.2.	Porušení ústavních principů	38
4.2.3.	Porušení zásad a principů trestního řízení	38
4.2.4.	Absence výchovné funkce trestu a rezignace státu na vyšetření trestných činů	40
4.2.5.	Nepřezkoumatelnost rozhodnutí státního zástupce o označení obviněného za spolupracujícího obviněného	41
4.2.6.	Ochrana spolupracujícího obviněného a nákladnost programů na ochranu svědka	42
5.	Srovnání s právním stavem v zahraničí	43
5.1.	Polsko	43
5.2.	Slovensko	43
6.	Zhodnocení institutu a úvahy de lege ferenda	46
	Závěr	49
	Seznam použitých zdrojů	50
	Shrnutí	54
	Summary	55
	Klíčová slova	56
	Keywords	56

Seznam použitých zkratk

TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
LZPS	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod
Z.z.	Zákon č. 300/2005, trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů
TP	Zákon č. 301/2005, trestný poriadok, ve znění pozdějších předpisů
zák. o zvl. ochr.	Zákon č. 137/2001 Sb. o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem zvolila institut spolupracujícího obviněného. Tento výběr jsem učinila z několika důvodů. Institut spolupracujícího obviněného, jehož postavení je srovnatelné s pozicí korunního svědka, je dle mého názoru velice zajímavý a v dnešní době stále častěji nezbytný prostředek k ochraně, nejen naší společnosti. V důsledku neomezeného pohybu osob, zboží a služeb je velice snadné cestovat po celém světě a páchat tak nebezpečnou kriminální činnost na území více států, a je nutné se chránit před hrozbou závažné kriminální činnosti páchané organizovanou skupinou. Jedná se o poměrně nedávno zavedený institut, a to s účinností od 1. 1. 2010, ale s přihlédnutím k tomu, že se korunní svědek vyskytuje v právních řádech jiných zemí, nikoli jen zemí s anglosaským právním řádem, už od 70. let minulého století, jsou, dle mého názoru, čtyři roky poměrně krátká doba. Chci se také pokusit nastínit, co vedlo zákonodárce k úvahám o zavedení tohoto institutu i do českého právního řádu a do jaké míry je tento institut vhodně upraven pro použití v trestním řízení.

Toto téma je velice aktuální a to hlavně v době, kdy je organizovaný zločin celosvětovým problémem, a tak je nezbytné mít účinné právní prostředky jak proti němu bojovat.

Při psaní diplomové práce jsme se snažila o podání uceleného pohledu na institut spolupracujícího obviněného, včetně svých vlastních názorů na jednotlivé aspekty. V práci se budu věnovat jak samotnému pojmu, tak i procesu vzniku jeho současné podoby, jak je zakotvena v právním řádu. Dále bych ráda uvedla důvody, které vedly zákonodárce k tomu, aby zavedl tento institut do českého právního řádu, pokusím se uvést všechny výhody, nevýhody a úskalí tohoto institutu a následně navrhnout jejich řešení. Samostatnou kapitolu budu věnovat komparaci s právní úpravou institutu spolupracujícího obviněného v trestním řádu Slovenské republiky a Polské republiky.

Ačkoli se tomuto tématu již věnovaly poměrně četné odborné články, příspěvky z odborných konferencí, diplomové či disertační práce, jsem toho názoru, že se jedná o institut, který se v právní úpravě vyvíjí neustále a jistě se i nadále vyvíjet bude, proto doufám, že tato práce přinese nový pohled na jednotlivé problémy tohoto institutu a podnět k případným debatám.

Práci jsem rozčlenila do šesti kapitol. V první kapitole jsem se zabývala nejen samotným pojmem spolupracující obviněný, ale i pojmem korunní svědek, jeho významu. Pozornost jsem věnovala i procesu, přípravy institutu spolupracujícího obviněného až do

současné podoby. Další kapitola je věnována úpravě institutu v trestním řádu, v trestním zákoníku a v zákoně o ochraně svědka. Třetí kapitola se zabývá důvody zavedení institutu spolupracujícího obviněného, věnuje se sociálně patologickým jevům jako příčinám zavedení institutu spolupracujícího obviněného. Jedná se o terorismus, korupci a organizovaný zločin jako v současné době nejzávažnější nebezpečí pro naši společnost a svět. Ve čtvrté kapitole se věnuji úskalím, nevýhodám a přínosům zavedení institutu spolupracujícího obviněného. V páté kapitole se věnuji komparaci se slovenským a polským právním řádem. V poslední, šesté, kapitole se věnují úvahám de lege lata a de lege ferenda.

Při psaní své práce jsem čerpala z právních předpisů, knižních publikací, článků v odborných periodikách a příspěvků z odborných konferencí. Využila jsem především výkladu logického, doktrinálního a jazykového.

1. Spolupracující obviněný

Spolupracující obviněný je označení, pod kterým byl do českého právního řádu zaveden institut korunního svědka. Korunní svědek jako institut má své příznivce i své kritiky, v následujících kapitolách se budu věnovat samotnému pojmu korunního svědka, procesu, který předcházela jeho zavedení do českého trestního práva, důvodům, pro které se využívá, a kladům i záporům, které s sebou přináší.

1.1. Pojem korunní svědek

Samotný pojem korunní svědek nebyl v českém právním řádu nikdy obsažen, ačkoli jej běžně používala média, odborná literatura i široká veřejnost. Zavedení institutu spolupracujícího obviněného v podobě, v jaké se nachází v současné právní úpravě trestního práva, předcházela dlouhá cesta. Odborné diskuze o nutnosti zavedení tohoto institutu i do našeho právního řádu se byly vedeny mnoho let. Korunním svědkem se rozumí *„spolupachatel trestného činu nebo účastník na trestném činu, který uzavře s orgány činnými v trestním řízení dohodu o tom, že bude pravdivě vypovídat ve prospěch obžaloby a přispěje tak k odhalení nebo usvědčení jiného spolupachatele (účastníka).“*¹

Korunní svědek je za takového jednání odměněn tím, že je mu poskytnuta řada privilegií, jako jsou nestíhatelnost, beztrestnost či zmírnění výše trestu, případně i zvláštní ochrana před možnou pomstou ze strany ostatních spolupachatelů, či členů organizované zločinecké skupiny². Příslibem výše uvedených výhod má být korunní svědek motivován k tomu, aby podal podrobné informace o trestném činu, které jsou pro orgány činné v trestním řízení, dosažitelné pouze obtížně nebo jsou zcela nedosažitelné, a to především z toho důvodu, že je nesmírně těžké proniknout do struktury organizované zločinecké skupiny, působí-li převážně latentně. Institut korunního svědka funguje v mnoha zemích světa již řadu let, např. v Polsku, Maďarsku, USA a na Slovensku.³

Označení korunní svědek má jazykový původ v britské angličtině, kde byl termínem *Kings' evidence* či *Queens' evidence* označován důkaz, jenž podporoval obžalobu podanou státem nebo také svědek, který vypovídal ve prospěch obžaloby. Dlouhou tradici má právě především v anglosaském právu, kde také vznikl. Pod pojmem *accomplice witness* nebo *supergrass* je tento institut běžnou součástí angloamerického právního systému. *„V minulosti měl korunní svědek širší význam než dnes, byl využíván při vyšetřování jakékoli trestné*

¹MUSIL, Jan: Korunní svědek - ano, či ne? *Trestní právo*, 2003, č. 4 roč. 7, str. 9.

²MUSIL, Jan: Korunní svědek - ano, či ne? *Trestní právo*, 2003, č. 4–5, roč. 7, str. 21–24, str. 9–15.

³TROJÁČEK, Jirí. Právní úprava institutu „korunního svědka“ z pohledu Policie ČR. In VÁLKOVÁ, Helena, STOČESOVÁ, Simona (ed). *Nad institutem korunního svědka*. Plzeň: Nakladatelství ZČU v Plzni, 2003, str. 10.

činnosti obecně jako svědek podporující obžalobu. Teprve koncem 20. století došlo k přizpůsobení tohoto institutu právě pro vyšetřování nejzávažnější organizované kriminality a terorismu. V souvislosti s nimi se pak označení korunní svědek také postupně vžilo. Dnes je tedy pojem korunní svědek spojován nikoli s jakýmkoli svědkem činným ve prospěch obžaloby, nýbrž rozumí se jím obecně spolupachatel trestného činu nebo účastník na trestném činu, který uzavře s orgány činnými v trestním řízení dohodu o tom, že bude pravdivě vypovídat, a přispěje tak k odhalení nebo usvědčení jiného spolupachatele (účastníka).⁴ Korunního svědka najdeme i v jiných zemích jako je například Polsko – *świadek koronny*, nebo sousední Slovensko. V Polsku funguje tento institut od roku 1997 a slouží jako prostředek pro potírání té nejzávažnější trestné činnosti.⁵ Do slovenského právního řádu byl tento institut zaveden již novelou č. 457/2003 Z. Z, která ale umožňovala pouze dočasně odložit vznesení obvinění v případě spolupracující osoby, komplexní úpravu přinesla až rekodifikace z. č. 300/2005 v roce 2005.⁶

1.2. Návrhy zákonů upravující institut korunního svědka

1.2.1. Návrhy z období let 2000 – 2009

Ke snaze o zavedení tohoto institutu vedla především nutnost reagovat na narůstající riziko organizované kriminality, která hlavně v 90. letech minulého století zaznamenala v ČR (více v kapitole organizovaný zločin) i v mnoha jiných zemích značný rozmach, a jež vedla k provedení některých legislativních kroků. Problémem byla ovšem jejich nepraktičnost či nevhodná aplikace na odlišné formy trestné činnosti (jako byly trestné činy proti životu a zdraví či hospodářská kriminalita). Zlom nastal v roce 2000, kdy ministerstvo vnitra zpracovalo věcný záměr o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním stíháním a právě v souvislosti s přijetím tohoto zákona se naplno rozhořela diskuze o zavedení institutu korunního svědka do právního řádu České republiky.

První návrh vytvořil odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, byl ale kritizován zejména proto, že neprolomil zásadu legality a oficiality v trestním řízení ve prospěch zásady

⁴SCHRAMHAUSER, Jiří. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou, *Trestněprávní revue*, č. 1, 2012, str. 11.

⁵PŮRY, František: *Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka v českém trestním právu*. In VÁLKOVÁ, Helena, STOČESOVÁ, Simona (ed). *Nad institutem korunního svědka*. Plzeň: Nakladatelství ZČU v Plzni, 2003, str. 17 – 27.

⁶GAJDIČIAR, Vladimír: *Zákonnosť dokazovania pri aplikácii institutu spolupracujúceho obvineného*. In KOTÁSEK, Josef (ed). *Dny práva 2012 – Days of Law 2012*, Brno: MU, 2012 str. 1399 – 1423.

oportunity, v takové míře, jak by bylo vhodné. Ačkoli se v trestním právu projevovala snaha o posílení zásady oportunity, byl návrh zákona až příliš proti zásadě legality, která stanovovala samotný účel zákona vyjádřený v § 1 odst. 1 trestního řádu, tedy aby byly trestné činy náležitě zjištěny a jejich pachatelé spravedlivě potrestáni. Předložený návrh se setkal se značnou kritikou, byly mu vyčítány především nejasnosti s ohledem na to, zda bude dobrodíní zákona poskytováno jen pachatelům zvláště závažného trestného činu nebo všem pachatelům, bez ohledu na závažnost jimi spáchaného trestného činu, nebo zda bude dobrodíní zákona poskytováno za poskytnutí informací vedoucích k usvědčení pachatelů zvláště závažné trestné činnosti jen osobám, které se na trestné činnosti rovněž také samy podílely nebo obecně všem, kteří poskytnou potřebné informace.

Přes rozsáhlou kritiku prvního návrhu vypracoval odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra i další verze. Jedna z nich, předložená v roce 2002, zohledňovala veškeré připomínky Nejvyššího státního zastupitelství, jež se k jednotlivým návrhům vyjadřovalo. Návrh z roku 2002 byl založen na dvou fázích procesního postupu při udělování beztrestnosti, a to fázi dočasného přerušení trestního stíhání a fázi zastavení trestního stíhání. Obviněný musí splnit veškeré zákonem stanovené podmínky k tomu, aby mu byla poskytnuta slíbená privilegia, ale zároveň má jistotu, že pokud tak učiní, výsad se mu skutečně dostane. Tím je obviněný motivován k tomu, aby s orgány činnými v trestním řízení co nejvíce spolupracoval a sdělil jim veškeré skutečnosti, které se zavázal jim sdělit a případně i jiné podmínky stanovené v rozhodnutí o dočasném přerušení trestního stíhání, pod hrozbou, že stíhání bude obnoveno. Jednou z podmínek k uplatnění tohoto institutu bylo doznání, a to ke všem ostatním dosud spáchaným trestným činům, další podmínkou bylo: *„že se obviněný zaváže vydat prospěch, který získal spácháním trestného činu, pro který je proti němu vedeno trestní stíhání, jakož i nahradit škodu, která byla tímto trestným činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavře dohodu, anebo učiní jiná opatření k její náhradě.“*⁷ Tato podmínka byla konstruována pouze jako fakultativní a záleželo na státním zástupci, zda na jejím splnění bude trvat, či nikoli.⁸

Snaha zakotvit v českém právním řádu institut korunního svědka trvala i nadále. Skupina poslanců předložila dne 21. 10. 2004 ve formě sněmovního tisku č. 802 poslanecké sněmovně návrh zákona, který měl měnit trestní řád. Ten navrhoval zařadit nový oddíl třetí, který zněl

⁷ RŮŽIČKA, Miroslav: Korunní svědek v České Republice – ano, či ne? In: *Nad institutem korunního svědka, Sborník příspěvků z odporného semináře*, Plzeň 2003, str. 26.

⁸RŮŽIČKA, Miroslav: Korunní svědek v České Republice – ano, či ne? In: *Nad institutem korunního svědka, Sborník příspěvků z odporného semináře*, Plzeň 2003, str. 25 – 27.

podmíněné přerušení trestního stíhání a spolupracující obviněný. Nabízel v § 306b možnost podmíněně přerušit trestní stíhání, kdy státní zástupce mohl v přípravném řízení podmíněně přerušit trestní stíhání obviněného, jestliže to považoval za potřebné k objasnění zvláště závažného trestného činu a pokud obviněný oznámil státnímu zástupci skutečnosti způsobilé významně přispět k objasnění zvláště závažného trestného činu, spáchaného členy organizované skupiny nebo ve prospěch zločinného spolčení nebo takové skutečnosti, které pomohou zabránit pokusu nebo dokonání takového trestného činu, a zavázal se podat úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech.

Podle § 306b se se postupuje, pokud se obviněný

- dozná k činu, pro který je stíhán, přičemž nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho doznání bylo učiněno svobodně, vážně a určitě, a
- zaváže se vydat prospěch, který získal spácháním trestného činu uvedeného v doznání podle písmene b) a nahradit škodu nebo jinak odčinit újmu, která byla tímto trestným činem způsobena, nebo s poškozeným o náhradě této škody nebo odčinění této újmy uzavře dohodu, anebo učiní jiná opatření k náhradě takové škody nebo odčinění takové újmy, a
- prohlásí, že souhlasí s podmíněným přerušením trestního stíhání.

Před rozhodnutím o podmíněném přerušení trestního stíhání měl státní zástupce obviněného vyslechnout zejména k obsahu oznámení podle odstavce 1 písm. a) a k doznání podle odstavce 1 písm. b). Obviněného také vyslechne k tomu, zda si je vědom důsledků tohoto rozhodnutí. Před výsledkem státní zástupce obviněného poučí o jeho právech a o podstatě institutu podmíněného přerušení trestního stíhání.

Je-li o trestném činu obviněného, jehož trestní stíhání má být podmíněně přerušeno, vedeno společné řízení s dalším spoluobviněným, vyloučí státní zástupce před rozhodnutím o podmíněném přerušení trestního stíhání obviněného ze společného řízení (§ 23 odst. 1).

Nebyla-li škoda způsobená trestným činem uvedeným v doznání podle odstavce 1 písm. b) nahrazena nebo újma způsobená trestným činem jinak odčiněna a nebyl-li prospěch získaný tímto trestným činem vydán, státní zástupce v rozhodnutí o podmíněném přerušení trestního stíhání uloží obviněnému povinnost, aby ve lhůtě, kterou zároveň stanoví, poškozenému škodu nahradil nebo újmu jinak odčinil a aby v této lhůtě vydal prospěch získaný trestným činem.

Neplní-li obviněný povinnosti, k nimž se zavázal, nebo jsou-li dodatečně zjištěny skutečnosti, které by podmíněné přerušení trestního stíhání vylučovaly, státní zástupce rozhodne o pokračování v trestním stíhání.

Návrh zákona obsahoval i korektiv v § 306c, podle něhož nebylo možné podmíněně přerušit trestní stíhání, pokud se jednalo o případy, kdy

- byl trestný čin uvedený v doznání podle odstavce 1 písm. b) závažnější než zvlášť závažný trestný čin, k jehož objasnění se obviněný zavázal,
- se obviněný na spáchání zvlášť závažného trestného činu, k jehož objasnění se zavázal, podílel jako organizátor nebo návodce,
- činem, uvedeným v doznání podle odstavce 1 písm. b), byla způsobena smrt nebo těžká újma na zdraví,
- je obviněný, pokud jde o trestný čin uvedený v doznání podle odstavce 1 písm. b), považován za zvlášť nebezpečného recidivistu (§ 41 odst. 1 trestního zákoníku).

Vedle podmíněného přerušení, obsahoval návrh zákona i zastavení trestního stíhání (§ 306c). Státní zástupce, který trestní stíhání podmíněně přerušil dle § 306b, mohl rozhodnout o zastavení trestního stíhání, pokud obviněný, u nějž bylo podmíněně přerušeno trestní stíhání podle § 306b,

- učinil v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď, ke které se zavázal, a tato výpověď významným způsobem přispěla k objasnění trestného činu uvedeného v § 306b odst. 1 písm. a),
- splnil uloženou povinnost vydat získaný prospěch a nahradit škodu nebo jinak odčinit újmu způsobenou trestným činem a
- v době od doznání podle § 306b odst. 1 písm. b) se nedopustil úmyslného trestného činu,

v ostatních případech rozhodne státní zástupce o pokračování v trestním stíhání.

Rozhodnout o zastavení trestního stíhání bylo možné až po pravomocném ukončení trestního stíhání zvlášť závažného trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, nikoli však dříve, než uplynula lhůta k dovolání, nebo bylo o takovém podaném opravném prostředku rozhodnuto.

Ust. § 306d obsahovalo institut spolupracujícího obviněného, a to pro případy, kdy obviněný nesplňuje podmínky pro podmíněné přerušování trestního stíhání, ale zároveň by bylo vhodné zohlednit při ukládání trestu jeho spolupráci s orgány činnými v trestním řízení při objasňování zvlášť závažného trestného činu, tedy, že podal výpověď o zvlášť závažném trestném činu a doznal se, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Poté jej může státní zástupce

v obžalobě označit za spolupracujícího obviněného, a soud tedy bude postupovat podle ustanovení upravujících ukládání trestu spolupracujícímu obviněnému⁹.

Tento návrh obsahoval v současnosti často negativně hodnotící skutečnost, že obviněný, nemá na to, aby byl označen za spolupracujícího obviněného, nárok, vše záleží na volné úvaze státního zástupce. I přes kritiku do dnešních dnů nebyla provedena změna. Domnívám se, že by záruka obviněného více motivovala při rozhodování, zda bude spolupracovat při vyšetřování zločinu spáchaného organizovanou skupinou. Argument pro tuto podobu institutu, který byl uveden v důvodové zprávě u podmíněného přerušeni trestního stíhání (§ 306b), je založen na konstrukci, která má zajistit, aby dobrodiní beztrestnosti bylo poskytnuto až poté, co jsou splněny všechny zákonem stanovené podmínky. Takovým rozhodnutím má být obviněný motivován k tomu, aby skutečně sdělil veškeré informace a podstatné skutečnosti, včetně potřebných důkazů, které se zavázal poskytnout a navíc splnil i další povinnosti stanovené v rozhodnutí, zejména vydat prospěch získaný trestným činem a nahradit způsobenou škodu. Nabízí se otázka, zda bude motivace silnější než obava z toho, že jej státní zástupce nakonec za spolupracujícího obviněného neoznačí, nezíská tedy ani slibované výhody a bude mu hrozit msta od ostatních členů organizované skupiny. Návrh zákona tedy předpokládal dvě podoby institutu spolupracujícího obviněného. V prvním případě se jednalo o formu, která se vztahovala k fázi přípravného řízení, tedy šlo o osoby, kterým by za jejich informace a důkazy měla být poskytnuta imunita před podáním obžaloby, a v druhém případě se jednalo již o řízení před soudem. Tento návrh zákona byl schválen, ale po předložení do senátu byl zamítnut a vrácen poslanecké sněmovně, která na návrhu zákona setrvala. Vedle senátu se k návrhu zákona negativně vyjádřil i prezident a rozhodl se předložený zákon nepodepsat a vrátit zpět sněmovně, ta se při hlasování o vráceném návrhu zákona rozhodla zákon zamítnout.

Ačkoliv byl návrh zákona z roku 2004 zamítnut, objevil se v roce 2007 věcný návrh trestního řádu. Po obsahové stránce se v podstatě shodoval s návrhem z roku 2004.

1.2.2. Návrhy od roku 2010

Skupina poslanců dne 22. 9. 2010 opětovně předložila sněmovně návrh zákona, jenž rovněž usiloval o zavedení institutu korunního svědka, jednalo se o návrh zákona, jenž byl

⁹ Ve stejném návrhu zákona byly obsaženy i změny zákona č. 140/1961 (trestní zákon), které reflektovaly navržené změny v trestním zákoně. Jednalo se především o možnost snížit spolupracujícímu obviněnému trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby.

součástí zákona o protikorupčním opatření. Návrh zákona, kterým mělo dojít ke změně trestního řádu, měl za cíl významně přispět k potlačování korupce, dle důvodové zprávy k návrhu zákona ukazují veškeré průzkumy a analýzy na korupci jako na zásadní problém, jehož potlačením by mohlo dojít ke zlepšení i v celé řadě jiných oblastí života společnosti.“ *Spolupráce klíčových svědků při rozkrývání organizované kriminality všeho druhu, včetně té korupční, je zcela nezbytná pro efektivní boj s touto nebezpečnou formou kriminality, neboť všechny organizované kriminální skupiny se především vyznačují uzavřeností a vysokou mírou konspirace a neochotou osob proti těmto skupinám svědčit. Toto jasně potvrzují i příklady ze zahraničí, kde s institutem korunního svědka existuje již řada zkušeností (viz Itálie, Německo, Polsko, Slovensko, USA).“¹⁰ Jako další argument hovořící pro přijetí institutu korunního svědka uvádí důvodová zpráva i závazek pro Českou republiku vyplývající z mezinárodních dokumentů. Jde jednak o Rezoluci Rady EU č. 497Y0111(01) z 20. prosince 1996 o jednotlivcích, kteří spolupracují při soudním řízení v boji proti mezinárodně organizovanému zločinu, jednak o Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.*

Návrh obsahoval v ust. § 173a zvláštní ustanovení o přerušení trestního stíhání, kdy v přípravném řízení mohl státní zástupce po předchozím písemném souhlasu nejvyššího státního zástupce přerušit trestní stíhání obviněného, jestliže to považoval za potřebné k objasnění zločinu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let, spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny nebo k objasnění trestných činů pletich v insolvenčním řízení (§ 226 trestního zákoníku), sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§ 256 trestního zákoníku), pletich při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 257 trestního zákoníku), pletich při veřejné dražbě

(§ 258 trestního zákoníku), zneužití pravomoci úřední osoby (§ 329 trestního zákoníku), přijetí úplatku (§ 331 trestního zákoníku), podplacení (§ 332 trestního zákoníku) a nepřímého úplatkářství (§ 333 trestního zákoníku) a za podmínek, že obviněný

- podal před státním zástupcem úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění takového trestného činu, nebo jsou způsobilé zabránit pokusu nebo dokonání takového trestného činu, a zavázal se takovou výpověď podat jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem,

¹⁰ Důvodová zpráva k sněmovnímu tisku č. 99

- doznal se k trestnému činu, pro který je stíhán, přičemž nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho doznání bylo učiněno svobodně, vážně a určitě,
- zavázal se vydat prospěch, který mu náleží a který získal spácháním trestného činu uvedeného v doznání, a alespoň částečně podle svých možností nahradit škodu, pokud byla tímto trestným činem způsobena, nebo s poškozeným o náhradě této škody uzavřel dohodu, anebo učinil jiná opatření k náhradě takové škody, a
- prohlásil, že souhlasí s přerušением trestního stíhání.

Při rozhodování měl státní zástupce přihlídnout zejména k povaze a závažnosti trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, v porovnání s povahou a závažností trestného činu uvedeného v doznání obviněného, k důkazům, které má v daném trestním řízení k dispozici, k osobě obviněného a k okolnostem případu, zejména by měl zohlednit, zda a jakým způsobem se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal, a jaké následky svým jednáním způsobil.

Trestní stíhání nebylo možné přerušit v následujících situacích:

- byl-li trestný čin uvedený v doznání podle odstavce 1 písm. b) závažnější než trestný čin, k jehož objasnění se obviněný zavázal,
- pokud se obviněný na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal, podílel jako organizátor nebo návodce,
- pokud trestným činem, uvedeným v doznání podle odstavce 1 písm. b), byla způsobena smrt nebo těžká újma na zdraví, nebo
- pokud obviněný splňuje podmínky stanovené pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody (§ 59 trestního zákoníku).

Je-li o trestném činu obviněného, jehož trestní stíhání mělo být přerušeno, vedeno společné řízení s dalším spoluobviněným, vyloučí státní zástupce před rozhodnutím o přerušení trestního stíhání trestní stíhání obviněného ze společného řízení.

Státní zástupce měl v usnesení o přerušení trestního stíhání uvést rozsah a způsob vydání prospěchu a náhrady škody, ke kterým se obviněný zavázal. Ke splnění těchto povinností obviněnému stanoví lhůtu, kterou může z vážných důvodů prodloužit.

Podle ust. § 173b, jenž obsahoval ustanovení o zastavení trestního stíhání, státní zástupce po předchozím písemném souhlasu nejvyššího státního zástupce zastavil trestní stíhání obviněného, jehož trestní stíhání bylo přerušeno podle § 173a, jestliže tento obviněný

- učinil v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď, ke které se zavázal, a tato výpověď významným způsobem přispěla k objasnění trestného činu uvedeného v § 173a odst. 1,
- splnil povinnost podle § 173a odst. 1 písm. c) a
- v době od doznání podle § 173a odst. 1 písm. b) se nedopustil úmyslného trestného činu.

Nesplnil-li obviněný podmínky podle odstavce 1, nebo pokud byly dodatečně zjištěny skutečnosti, které by přerušení trestního stíhání podle § 173a vylučovaly, rozhodl státní zástupce, že se v trestním stíhání pokračuje.

Zastavit trestní stíhání bylo možné až po pravomocném skončení trestního stíhání ve věci trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, nikoli však dříve, než marně uplynula lhůta k podání dovolání, nebo až poté, co bylo o dovolání rozhodnuto.

Předkládaný návrh institutu korunního svědka tedy navrhl nový institut, který zahrnoval

- dočasné přerušení trestního stíhání obviněného (pokud se přiznal k činu a podal informace o organizované kriminalitě, zavázal se vydat prospěch a nahradit škodu) a následně úplné
- zastavení trestního stíhání obviněného (pokud podal svědectví, které významně přispělo k objasnění organizované kriminality, vydal prospěch a nahradil škody a nedopustil se od přerušení stíhání žádného úmyslného trestného činu).

Dočasně přerušit i zastavit trestní stíhání z uvedených důvodů mohl státní zástupce jen s předchozím písemným souhlasem nejvyššího státního zástupce.

Hlasování o návrhu zákona proběhlo dne 16. 3. 2011, návrh zákona byl zamítnut.

1.3. Reflexe institutu v hmotněprávních a procesněprávních předpisech před rekodifikací trestního zákoníku

Ačkoliv je institut spolupracujícího obviněného zakotven v českém trestním právu s účinností od roku 2010 v rámci rekodifikace trestního zákona, již před tím obsahovala právní úprava jak hmotně právní, tak i procesně právní instituty, které umožňovaly alespoň z části zohlednit úplné a pravdivé doznání pachatele trestného činu, který spolupracoval s orgány činnými v trestním řízení. V zákoně č. 140/1961 (trestním zákoně) se zohlednilo takové jednání pachatele v případě, kdy dle § 33 písm. i) svůj trestný čin sám oznámil úřadům, písm. j) při objasňování své trestné činnosti napomáhal příslušným orgánům, nebo

písm. k) přispěl k objasňování trestné činnosti spáchané ve prospěch zločinného spolčení. Další hmotněprávní úprava byla obsažena v § 40 odst. 3 z. č. 140/1961, kdy soud mohl mimořádně snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby, jestliže odsuzoval pachatele, který významně přispěl k objasnění trestné činnosti spáchané ve prospěch zločinného spolčení nebo který napomohl zabránit trestné činnosti, kterou ve prospěch zločinného spolčení¹¹ jiný připravoval nebo se o ni pokusil, jestliže vzhledem k možnostem nápravy pachatele a povaze jím spáchané trestné činnosti má za to, že účelu trestu lze dosáhnout i trestem kratšího trvání. Ust. § 40 odst. 3 z. č. 140/1961 Sb. nebylo možné použít, jestliže pachatelé významně přispěli k objasnění trestné činnosti spáchané organizovanou skupinou. Návrh zákona ze dne 21. 10. 2004 publikovaný ve sněmovním tisku č. 802 navrhoval zavedení nového odstavce v § 40 z. č. 140/1961 Sb., podle něhož by soud mohl snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby také spolupracujícímu obviněnému, který splnil podmínky podle zvláštního zákona (tj. podle z.č. 141/1961 Sb.). Dle důvodové zprávy k návrhu zákona sice z. č. 141/1961 Sb. obsahuje některé prvky motivující ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, tyto však nejsou dostatečné, neboť stíhané osoby nemají jistotu, že soud vezme jejich ochotu ke spolupráci v potaz při rozhodování o trestu. Zpráva rovněž upozorňuje na chybějící institut, který by dostatečně motivoval členy zločineckých spolčení či organizovaných skupin k tomu, aby od setrvání v těchto skupinách upustili, začali spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a poskytli jim výpověď o činnosti a členech těchto skupin. Využívání takových osob (korunních svědků) v řízeních proti pachatelům organizované trestné činnosti se totiž jeví jako užitečný nástroj k proniknutí do struktury zločinecké organizace, jejímu rozbití a odhalení její trestné činnosti.

Novela č. 265/2001 Sb. ze dne ze dne 29. června 2001 zavedla v § 172 odst. 2 písm. c) možnost, kdy státní zástupce mohl zastavit trestní stíhání, a to jestliže vzhledem k významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následků, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo. V úvahu přichází i ust. § 159a odst. 1 TŘ o odložení věci před zahájením trestního stíhání, které mohl odložit nikoli jen státní

¹¹Pojem zločinné spolčení definoval zákon č. 140/1961 Sb. v § 89 odst. 17 jako společenství více osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, které je zaměřeno na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti.

zástupce, ale i policejní orgán, a dále teoreticky i ust. § 159b TŘ, kde se ovšem jedná pouze o dočasné odložení trestního stíhání.¹²

1.4. Vymezení pojmu spolupracující obviněný

Ustanovení o spolupracujícím obviněném zavedl do českého právního řádu trestní zákoník 40/2009 a na něj navazující novela 41/2009 Sb. V českém právu se jednalo o nový institut, který nabyl účinnosti od 1. 1. 2010. Jak jsem již uvedla v předchozí kapitole, předcházely dlouhé diskuze a řada návrhu jak, a především v jakém rozsahu, tento institut zavést. Dále se budu věnovat i skutečnostem, které odůvodňovaly zavedení tohoto institutu běžného jak v evropských tak i angloamerických právních řádech, a to z důvodu zefektivnění boje jak proti organizovanému zločinu, tak především proti korupci a na ni navazující další trestné činnosti, která svou formou patří k těm pro celou společnost nejzávažnějším a nejnebezpečnějším typům trestné činnosti a která vyžaduje i adekvátní opatření ze strany státu. Každý stát by měl poskytnout orgánům činným v trestním řízení účinné prostředky pro potírání těchto závažných trestných činů páchaných organizovanou skupinou či organizovanou zločineckou skupinou i jiných forem závažné trestné činnosti jako jsou korupce, obchodování s drogami, závažná hospodářská kriminalita aj.

¹² RŮŽIČKA, Miroslav: Korunní svědek v České Republice – ano, či ne? In: *Nad institutem korunního svědka, Sborník příspěvků z odborného semináře, Plzeň 2003*, str. 17-20.

2. Právní úprava de lege lata

V předchozí kapitole jsme se věnovala procesu zavedení institutu spolupracujícího obviněného do právního řádu, v následující kapitole se budu věnovat stávající právní úpravě, která je obsažena v trestním řádu, ale odráží se i v trestním zákoně, a to při trestání spolupracujícího obviněného.

2.1. Právní úprava v trestním řádu

Právní úprava institutu spolupracujícího obviněného je obsažena v ustanovení § 178a zákona 141/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen TRŘ). Podle § 178a TRŘ v řízení o zločinu¹³ může státní zástupce v obžalobě označit obviněného za spolupracujícího, jestliže obviněný

- oznámí státnímu zástupci skutečnosti, které jsou způsobitelné významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny a zaváže se podat jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech,
- dozná se k činu, pro který je stíhán, přičemž nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho doznání bylo učiněno svobodně, vážně a určitě, a
- prohlásí, že souhlasí s tím, aby byl označen jako spolupracující obviněný, a považuje-li státní zástupce takové označení za potřebné vzhledem k povaze trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, a to i s přihlédnutím k trestnému činu uvedenému v doznání obviněného, k osobě obviněného a k okolnostem případu, zejména k tomu, zda a jakým způsobem se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal, a jaké následky svým jednáním způsobil. Všechny podmínky musí být splněny kumulativně.

Zákonem č. 193/2013 Sb. byl doplněn za odstavec 1 nový odstavec 2, který dále stanoví že, pokud spolupracující obviněný nespáchal trestný čin, který je závažnější než zločin, k jehož objasnění přispěl, jestliže se nepodílel jako organizátor nebo návodce na spáchání

¹³ Před novelou č. 193/2012 Sb. bylo podmínkou, že se jednalo o zločin zvláště závažný, v současné době postačuje, jedná-li se o jakýkoli zločin. Jak uvádí důvodová zpráva k novele č. 193/2012 Sb., byla hlavním důvodem změny snaha, aby bylo možné uplatňovat tento institut u širšího okruhu trestných činů, zejména u všech závažných korupčních jednání, proto byla zavedena možnost použít institut spolupracujícího obviněného v řízení o všech zločinech. Dochází tedy k rozšíření využitelnosti tohoto institutu, což považuji bezesporu za přínosné.

zločinu, k jehož objasnění přispěl, pokud jím nezpůsobil úmyslně těžkou újmu na zdraví nebo smrt a pokud nejsou důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody¹⁴ (§ 59 trestního zákoníku), může státní zástupce v obžalobě navrhnout upuštění od potrestání, pokud to považuje za nezbytné s ohledem na všechny okolnosti, zejména vzhledem k povaze trestného činu uvedeného v doznání obviněného v porovnání s trestným činem, k jehož objasnění se obviněný zavázal, k míře, v jaké může spolupracující obviněný přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, k významu jeho výpovědi pro dané trestní řízení s ohledem na shromážděné důkazy, k osobě obviněného a k okolnostem případu, zejména zda a jakým způsobem se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal, a jaké následky svým jednáním způsobil.

Před tím, než státní zástupce obviněného označí jako spolupracujícího, vyslechne ho zejména k obsahu oznámení a k jeho doznání. Obviněného také vyslechne k tomu, zda si je vědom důsledků svého postupu. Před výslechem státní zástupce obviněného poučí o jeho právech, o podstatě označení za spolupracujícího obviněného, o povinnosti setrvat na svém doznání a dodržet své závazky uvedené v odstavci 1 a také o tom, že jakmile obviněný v přípravném řízení nebo v řízení před soudem poruší své závazky, nebude nadále považován za spolupracujícího obviněného.

2.2. Právní úprava v trestním zákoníku

Právní úprava institutu spolupracujícího obviněného zahrnuje ustanovení trestního zákoníku, které reflektuje skutečnost, že byl obviněný dle § 178a TŘ státním zástupcem označen za spolupracujícího obviněného. Toto ustanovení se nachází v hlavě V.TŘ, a to konkrétně v ustanovení upravujícím uložení druhu trestu, výši trestu, polehčující okolnosti, mimořádné snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby a upuštění od potrestání.

¹⁴ Ust. § 178a odst. 2 TŘ v porovnání s předchozí právní úpravou přináší změnu, kdy dříve mohl soud snížit trest odnětí svobody za předpokladu, že spolupracující obviněný pomohl zabránit dokonání anebo přispěl k objasnění zvláště závažného zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, nyní již nepostačuje pouhé oznámení skutečností, které mohou zabránit dokonání zločinu. Je tedy nutné, aby spolupracující obviněný podal jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, pokud takovou výpověď nepodá, bude tato okolnost posuzována jako obecná polehčující okolnost v § 41 písm. m) TZ

2.2.1. Stanovení druhu a výměry trestu a polehčující okolnost

První reflexe spolupracujícího obviněného a jeho trestání se nachází v ustanovení § 39 TZ při stanovení druhu trestu a jeho výměry, kdy v § 39 odst. 1 TZ jsou vyjmenovány okolnosti, ke kterým má soud při svém rozhodování povinnost přihlídnout, obecně se jedná:

- o povahu a závažnost spáchaného trestného činu,
- o osobní, rodinné majetkové a jiné poměry pachatele a o jeho dosavadní způsob života a možnosti jeho nápravy;
- chování pachatele po činu, zejména o jeho snahu nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu,

a v případě, že byl pachatel označen za spolupracujícího obviněného, přihlídnout k tomu, jak významným způsobem přispěl k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny.

Dalším z ustanovení trestního zákoníku, které při ukládání trestu zohledňuje, že se jedná o spolupracujícího obviněného, je ust. § 41 písm. m) TZ, jež ukládá soudu povinnost přihlídnout jako k polehčující okolnosti při stanovení trestu pachateli k tomu, že přispěl zejména jako spolupracující obviněný k objasňování trestné činnosti spáchané členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny.

2.2.2. Upuštění od potrestání a podmíněné upuštění od potrestání s dohledem

Nově ¹⁵ byl do § 46 vložen za odst. 1 odst. 2 TZ, kterým se stanovují obecné podmínky pro upuštění od potrestání pachatele označeného jako spolupracující obviněný, a to v případě, jsou-li splněny podmínky stanovené v § 178a odst. 1 a 2 TR, a za podmínky, že

- spolupracující obviněný podal jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem
- úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech, které jsou způsobily významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny; ustanovení § 48 odst. 1 tím není dotčeno.

Dále se v ustanovení uvádí, kdy je možné upustit od potrestání a to v případě, že obviněný:

- nespáchal trestný čin, který je závažnější než zločin, k jehož objasnění přispěl,

¹⁵ Zákonem č. 193/2012 Sb.

- jestliže se nepodílel jako organizátor nebo návodce na spáchání zločinu, k jehož objasnění přispěl,
- pokud jím nezpůsobil úmyslně těžkou újmu na zdraví nebo smrt
- a pokud nejsou důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody (§ 59 TZ) ¹⁶

V případě podmíněného upuštění od potrestání s dohledem, musí soud, za podmínek stanovených v zákoně ¹⁷ podmíněně upustit od potrestání a stanovit dohled nad pachatelem, považuje-li za potřebné po stanovenou dobu sledovat jeho chování. Tedy jsou zde nově stanoveny podmínky pro upuštění od potrestání, podle nichž musí soud postupovat a to, když je obviněný označen za spolupracujícího obviněného a pokud podal nejen v průběhu vyšetřování ale i v průběhu hlavního líčení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Došlo k rozšíření na všechny zločiny a nikoli jen na zvláště závažné trestné činy.¹⁸

2.2.3. Mimořádné snížení trestu odnětí svobody

Mimořádné snížení trestu odnětí svobody pro spolupracujícího obviněného je zakotveno v § 58 odst. 4 TZ, kdy soud sníží trest odnětí svobody:

¹⁶ Již v roce 2010 byl předložen vládní návrh zákona o protikorupčních opatřeních (sněmovní tisk 1015, který navrhoval zavést do TR ust. § 173a jež mělo přinést možnost přerušování trestního stíhání, kdy v přípravném řízení mohl státní zástupce přerušit trestní stíhání obviněného, jestliže to považoval za potřebné k objasnění zločinu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let, spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny nebo k objasnění trestných činů pletich v insolvenčním řízení (§ 226 TZ), sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§ 256 TZ), pletich při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 257 TZ), pletich při veřejné dražbě (§ 258 trestního zákoníku), zneužití pravomoci úřední osoby (§ 329 TZ), přijetí úplatku (§ 331 TZ), podplacení (§ 332 TZ) a nepřímého úplatkářství (§ 333 TZ) za podmínky, že obviněný podá před státním zástupcem úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění takového trestného činu, nebo jsou způsobilé zabránit pokusu nebo dokonání takového trestného činu, a zaváže se takovou výpověď podat jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem, dále se dozná k trestnému činu, pro který je stíhán, přičemž nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho doznání bylo učiněno svobodně, vážně a určitě a v neposlední řadě se zaváže vydat prospěch, který mu náleží a který získal spácháním trestného činu uvedeného v doznání, a alespoň částečně podle svých možností nahradit škodu, pokud byla tímto trestným činem způsobena, nebo s poškozeným o náhradě této škody uzavře dohodu, anebo učiní jiná opatření k náhradě takové škody, V odst. 3 byly stanoveny situace, kdy trestní stíhání nebylo možné přerušit, jednalo se např. o situaci, byl-li trestný čin uvedený v doznání závažnější než trestný čin, k jehož objasnění se obviněný zavázal, pokud se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal, jako organizátor nebo návodce, pokud trestným činem, uvedeným v doznání byla způsobena smrt nebo těžká újma na zdraví, nebo pokud obviněný splňuje podmínky stanovené pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody (§ 59 trestního zákoníku). Návrh byl ale zamítnut.

¹⁷ Podmínky uvedené v § 46 odst. 1, 2 TZ.

¹⁸ VANTUCH, Pavel. Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zákonem č. 139/2012 Sb. *Trestní právo*. 2012, č. 10, roč. 17, str. 5.

- jsou-li splněny podmínky stanovené v § 178a odst. 1 trestního řádu
- a podal-li spolupracující obviněný jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny;

přitom vezme v úvahu povahu trestného činu uvedeného v doznání v porovnání se zločinem spáchaným členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, k jehož objasnění přispěl, dále význam takového jeho jednání, osobu pachatele a okolnosti případu, zejména zda a jakým způsobem se podílel na takovém zločinu, k jehož objasnění se zavázal, a jaké následky svým jednáním případně způsobil.¹⁹

V ust. § 58 odst. 4 TZ dochází k velké změně od stavu účinného od 1. 1. 2010 do 30. 6. 2012, kde zákon stanovil pouze možnost mimořádného snížení trestu odnětí svobody. Jejím cílem bylo učinit objasňování organizovaného zločinu účinnější, tedy především motivovat členy organizované skupiny, kteří do té doby nepovažovali pouhou možnost snížení trestu za dostatečně motivující a institut spolupracujícího obviněného tak v podstatě ignorovali. Novela se snaží zvýšit motivaci obviněných ke spolupráci tím, že pokud soud neshledá podmínky pro upuštění od potrestání obviněného podle § 46 odst. 2 TZ, potom musí trest snížit pod dolní hranici sazby, pokud obviněný splní ostatní podmínky stanovené v § 178a odst. 1 TR.²⁰

2.3. Spolupracující obviněný a zákon o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením

Ačkoliv je logické, že osoba, která je obviněna ze spáchání zločinu jako člen organizované zločinecké skupiny a stojí před otázkou, zda spolupracovat a tím pro sebe získat možnost být označena za spolupracujícího obviněného a s tím spojenou možnost snížení trestu pod dolní hranici trestní sazby či upuštění od potrestání, tedy zda se má dopustit porušení „zákonu mlčení“ a podstoupit vysoké riziko msty od organizované zločinecké skupiny, může být ve svém rozhodování výrazně ovlivněna i skutečností, že pokud se pro spolupráci rozhodne, není zaručeno, že ji a její blízké policejní orgány ochrání před možnou

¹⁹Omezením stanoveným v § 58 odst. 3 TZ soud není vázán.

²⁰

odplatou ze strany zločinecké skupiny.²¹ V zákoně č. 137/2001 Sb. není výslovně uvedeno, že by byla osobě spolupracujícího obviněného poskytnuta speciální ochrana. Jak uvádí J. Schramhauser „zákon č. 137/2001 Sb. ani jeho důvodová zpráva na tuto otázku neposkytují odpověď, protože v době vzniku tohoto zákona institut spolupracujícího obviněného neexistoval. Doposud jsem se v praxi neseťkal s ochotou orgánů činných v trestním řízení poskytnout pomoc i spolupracujícímu obviněnému a osobám jemu blízkých, protože ani trestní řád či trestní zákoník tuto možnost výslovně neumožňují.“²² Situaci nezměnil ani zákon č. 193/2012 Sb., domnívám se, že by bylo vhodné, aby zákon výslovně stanovil, zda má být poskytnuta zvláštní ochrana i spolupracujícímu obviněnému, či nikoli. Ačkoli právní řád výslovně ochranu neposkytuje, dle znění § 1z. č. 137/2001 zák. o zvl. ochr. je stanoven účel, kterým je upravit poskytování zvláštní ochrany a pomoci svědku a dalším osobám, jimž v souvislosti s trestním řízením zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážně nebezpečí. Dle důvodové zprávy má být zvláštní ochrana a pomoc poskytnuta pouze v případě, že je zde hrozba skutečná, že dojde k nezákonnému ovlivňování průběhu trestního řízení nebo k odplatě. A to v důsledku skutečnosti, že tyto osoby přispěly k naplnění účelu trestního řízení, nebo že plní funkci orgánů činných v trestním řízení.²³ Svědek a další osoby jsou zde označeny za ohroženou osobu, která dle § 2 zák. o zvl. ochr. podala nebo má podat vysvětlení, svědeckou výpověď nebo vypovídala či má vypovídat jako obviněný anebo jinak pomáhala nebo má pomoci podle ustanovení trestního řádu k dosažení účelu trestního řízení nebo je obhájcem, pokud obviněný, kterého jako obhájce zastupuje, vypovídal nebo má vypovídat, aby pomohl k dosažení účelu trestního řízení. Proto se domnívám, že by měla existovat možnost, poskytnout ochranu i spolupracujícímu obviněnému a jeho blízkým s ohledem na účel tohoto zákona a za předpokladu splnění podmínek v něm stanovených.

²¹VANTUCH, Pavel. K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi. *Trestní právo*. 2012. č. 7-8, roč. 17, str. 19-29.

²²SCHRAMHAUSER, Jiří. Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zákonem č. 139/2001 Sb. *Trestní právo*. 2012, č. 10, roč. 17, str. 8.

²³Sněmovní tisk 697/0. Vládní návrh zákona o zvláštní ochraně svědka.

3. Důvody pro zavedení institutu korunního svědka do právního řádu ČR

3.1. Boj proti terorismu

Podobně jako nelze jednoznačně definovat organizovaný zločin, nelze najít ani jednotnou definici terorismu, bude záležet, na subjektu, historickém období, či účelu, pro který byl termín použit. Definice terorismu není jednotná ani na úrovni Organizace spojených národů.

V České republice se definice terorismu odvíjí od skutkové podstaty trestného činu v ust.

§ 311, kde je popsána skutková podstata Teroristického činu,²⁴ obecně lze terorismus definovat jako „*užití násilí nebo hrozbu násilím za účelem vyvolání pocitu strachu ve společnosti, s cílem dosažení určitých, zpravidla politicky motivovaných cílů.*“²⁵

Terorismus a organizovaný zločin mají mnoho podobných rysů, vzájemně podobných oblastí aktivit a jsou prokázány i společné aktivity mezi teroristickými a ostatními zločineckými organizacemi. Hlavní rozdíl mezi terorismem a organizovaným zločinem spočívá v oblasti motivace. Aktivity organizovaného zločinu jsou neideologické a jejich motivem je primárně dosažení zisku. Naopak pro terorismus jsou na prvním místě aktivity ideologické či politické. Další rozdíl je i ve smyslu aktivit a z nich plynoucích finančních prostředků, u organizované

²⁴ Kdo v úmyslu poškodit ústavní zřízení nebo obranyschopnost České republiky, narušit nebo zničit základní politickou, hospodářskou nebo sociální strukturu České republiky nebo mezinárodní organizace, závažným způsobem zastrážit obyvatelstvo nebo protiprávně přinutit vládu nebo jiný orgán veřejné moci nebo mezinárodní organizaci, aby něco konala, opominula nebo trpěla,

- a) provede útok ohrožující život nebo zdraví člověka s cílem způsobit smrt nebo těžkou újmu na zdraví,
- b) zmocní se rukojmí nebo provede únos,
- c) zničí nebo poškodí ve větší míře veřejné zařízení, dopravní nebo telekomunikační systém, včetně informačního systému, pevnou plošinu na pevninské měřičině, energetické, vodárenské, zdravotnické nebo jiné důležité zařízení, veřejné prostranství nebo majetek s cílem ohrozit tím lidské životy, bezpečnost uvedeného zařízení, systému nebo prostranství anebo vydat majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu,
- d) naruší nebo přeruší dodávku vody, elektrické energie nebo jiného základního přírodního zdroje s cílem ohrozit tím lidské životy nebo vydat majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu,
- e) zmocní se letadla, lodi nebo jiného prostředku osobní či nákladní dopravy nebo nad ním vykonává kontrolu, anebo zničí nebo vážně poškodí navigační zařízení nebo ve větším rozsahu zasahuje do jeho provozu nebo sdělí důležitou nepravdivou informaci, čímž ohrozí život nebo zdraví lidí, bezpečnost takového dopravního prostředku anebo vydá majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu,
- f) nedovoleně vyrábí nebo jinak získává, přechovává, dováží, přepravuje, vyváží či jinak dodává nebo užije výbušninu, jadernou, biologickou, chemickou nebo jinou zbraň, anebo provádí nedovolený výzkum a vývoj jaderné, biologické, chemické nebo jiné zbraně nebo bojového prostředku nebo výbuštiny zakázané zákonem nebo mezinárodní smlouvou, nebo
- g) vydá lidi v obecné nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví nebo cizí majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu tím, že způsobí požár nebo povodeň nebo škodlivý účinek výbušnin, plynu, elektřiny nebo jiných podobně nebezpečných látek nebo sil nebo se dopustí jiného podobného nebezpečného jednání, nebo takové obecné nebezpečí zvýší nebo ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění,

bude potrestán odnětím svobody na pět až patnáct let, popřípadě vedle tohoto trestu též propadnutím majetku.

²⁵ TERORISMUS [cit. 12. 3. 2014], dostupné na: <<http://www.policie.cz/clanek/narodni-kontakti-bod-pro-terorismus.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>>.

skupiny se jedná o hlavní cíl jejich snažení, u terorismu se jedná pouze o prostředek, který má financovat ideologické či politické aktivity. Rozdílný je i vztah k veřejné moci, organizovaný zločin se snaží infiltrovat do řady státních institucí a ovlivňováním si zajistit dosahování, udržování a užívání zisku a zabránění postihu. Organizovaný zločin nemá za cíl odstranit mocenskou strukturu, naopak se jí snaží využít pro svůj prospěch. Terorismus si klade za cíl bojovat proti stávající mocenské struktuře, narušit ji a nakonec rozbít s vidinou jejich nahrazení pro něj „spravedlivější“ a „lepší“. Vnímání násilí je také jiné, organizovaný zločin ho považuje za nutné, až když není jiná možnost, je to snahou příliš na sebe neupozorňovat, působit nepozorovaně, kdežto pro terorismus je násilí forma, kterou používá často, a snaží se násilím vyvolat co největší strach ve společnosti a upoutat na sebe pozornost.

3.2. Boj proti organizovanému zločinu

Jednou z dalších oblastí, kde institut korunního svědka najde své uplatnění a kvůli které, se také bezesporu začalo vážně uvažovat o jeho zavedení i do našeho právního řádu, je problematika organizovaného zločinu. Jedná se o jedno z největších bezpečnostních rizik současného světa. *„Organizovaný zločin se vyskytuje od začátku devadesátých let 20. století i na území České republiky. Od samého počátku zde ve značné míře dochází k propojení mezinárodních zločineckých skupin s domácími. Aktivity organizovaných zločineckých skupin nepředstavují pouze bezprostřední ohrožení bezpečnosti občanů, ale zejména vedou k ochromení celé společnosti a jejích institucí.“*²⁶

Před rokem 1990 existovaly v České republice některé prvky organizovaného zločinu, ale pro výraznější rozvinutí organizované trestné činnosti zde nebyly vhodné podmínky. Jedním ze znaků organizovaného zločinu je snaha maximalizovat zisky s minimálními výdaji a minimálním rizikem, k tomu totalitním režim nebyl vhodný. Celá řada represivních opatření, včetně téměř neprodyšně uzavřených hranic, představovala příliš velké překážky.²⁷

*„Pro organizovaný zločin je nezbytně nutné, aby operoval na co největším prostoru, překračujícím hranice států i světadílů. Čím větší je teritorium, na kterém probíhá obchodování s nelegálním zbožím a službami, tím větší zisky z toho pro pachatele plynou. Tím, že jsou zdroje pořizovány tam, kde jsou nejlevnější, a prodávány tam, kde je po nich největší poptávka, se výsledná cena mnohonásobně zvyšuje,“*²⁸ a tím se samozřejmě zvyšuje i

²⁶ CEJP, Martin. *Vývoj organizovaného zločinu na území České republiky*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. str. 5.

²⁷ CEJP, Martin. *Organizovaný zločin v České republice III*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. str. 5.

²⁸ CEJP, Martin. Cizinci v organizovaném zločinu páchaném na území České republiky. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 7 – 8, roč. 11, str. 173

zisk z prodeje plynoucí. Pokud se k tomu přidali ještě i nesolventní obyvatelé, kteří neměli finanční prostředky na zaplacení nelegálního zboží či služeb, podstupovat tak vysoké riziko, kdy příslib obohacení byl nepatrný, se jednoduše nikomu nevyplatilo.²⁹

Jak jsem již zmínila v předchozí kapitole i organizovaný zločin má velice negativní vliv na politiku, ekonomiku, státní instituce, soukromý sektor a i na celou společnost. Nebezpečnost organizovaného zločinu tkví i ve snaze proniknout do řady oborů a získat pro sebe specialisty (např. z oboru práva, informatiky, ekonomiky), kteří pomohou organizované skupině v její činnosti. Stejně tak se snaží proniknout i do policie, a jiných bezpečnostních složek, aby organizovaná skupina získala určitou kontrolu nad jejich činností a pro ni důležité informace. Dále se snaží získat také ty, kdo mohou ovlivňovat mínění veřejnosti. Vzhledem k tomu, že organizovaný zločin si chce pravidelně zajišťovat obrovské zisky z poskytování nelegálního zboží a služeb, podílí se tak na vzniku, šíření a růstu řady patologických jevů ve společnosti. Jedním z klíčových negativ, která činí organizovaný zločin tak vysoce nebezpečným je nesmírná obtížnost jeho odhalení a to především díky jeho pachatelům, kteří svou činnost velice dobře utajují. Dle koncepce boje proti organizovanému zločinu na období let 2011 – 2014 *„boj proti organizovanému zločinu a jeho doprovodným jevům je prioritou národně bezpečnostní politiky. Takřka veškerá závažná trestná činnost, která je v současnosti páchána na území ČR, nese prvky organizovanosti. Mezi hlavní trendy organizovaného zločinu patří diverzifikace a rozšiřování nelegálních aktivit směrem k méně násilné a méně rizikové, ovšem o to více výdělečné trestné činnosti.“*³⁰ Protože je organizovaný zločin jev natolik závažný, většina právních řádů se snaží nalézt co nejefektivnější nástroje, které by pomohly odstranit potíže při získávání důkazů a které by pomohly při vyšetřování trestných činů spáchaných organizovanou skupinou. V této souvislosti mnoho států přistoupilo k uplatnění institutu korunního svědka.³¹

3.2.1. Definice organizovaného zločinu

Najít jednotnou definici organizovaného zločinu je nemožné, odborníci, jednotlivé státy i mezinárodní organizace si vytvářejí své vlastní definice. To je dáno především potřebou upravit definici tak, aby odpovídala jejich konkrétním potřebám, protože organizovaný zločin se velice rychle vyvíjí a v každé zemi může mít svá specifika, která budou v dané definici zohledněna a naopak mezinárodní organizace a instituce se snaží o co

²⁹ CEJP, Martin. *Organizovaný zločin v České republice III*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. str. 5.

³⁰ Koncepce boje proti organizovanému zločinu na období let 2011 – 2014.

³¹ SCHRAMHAUSER, Jiří. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*, č. 1, 2012, str. 11

nejširší definici, která bude pokrývat co největší okruh činnosti organizovaného zločinu. Všechny definice vykazují určité shodné znaky.³² Organizovaný zločin má společný cíl, je jím dosažení co největšího zisku při vynaložení co nejmenších finančních prostředků, tedy navýšení vlastních příjmů co nejrychlejším, nejlevnějším a nejbezpečnějším způsobem. Nejčastěji se zločinecké skupiny zaměřují na oblast prodeje nelegálního zboží či poskytování nelegálních služeb. Dále se daří získávat značné prostředky při obcházení zákonů v hospodářské oblasti.³³ Nejedná se však pouze o zisk materiální, ale i o získání vlivu společenského či politického.

K základním znakům kriminální činnosti páchanou organizovanou skupinou patří:

- trvající spolupráce více osob, z nichž každá má pevně stanovené specifické úkoly,
- páchání závažné trestné činnosti s úmyslem získat prospěch nebo moc,
- vysoká profesionalita, tj. stabilita, koncepčnost, důkladná příprava akcí, konspirace,
- disciplína, přísně stanovené normy chování a kontroly, dokonalé vybavení.

K dalším znakům organizovaného zločinu patří:

- koncentrace moci v rukou vůdce skupiny organizovaného zločinu,
- používání násilí nebo jiných prostředků zastrašování uvnitř skupin, mezi skupinami i vůči okolnímu prostředí,
- využívání kontaktů na veřejné činitele, veřejnou správu, orgány zabývající se prosazováním práva, ekonomiku a sdělovací prostředky. Tyto kontakty slouží k zajišťování vlastních zájmů prostřednictvím spolupráce, kompromitování, korupce, nátlaku,
- snaha získat potřebné informace a využít je pro zvýšení zisků a snížení rizik,
- snaha o ovládnutí určité oblasti (geografické a / nebo určitého typu „podnikání“),
- aktivity na mezinárodní úrovni.³⁴

3.2.2. Organizovaná zločinecká skupina

Zákonodárce reagoval na hrozbu neustále narůstající kriminality a její organizovanost a také na závazky pro náš stát vyplývající z mezinárodního práva³⁵ novelou trestního zákona č.

³² KARABEC, Zdeněk. Mezinárodní aspekty boje proti organizovanému zločinu. In *Kriminalistika*. 2004, roč. 37, č. 1.

³³ Koncepce boje proti organizovanému zločinu na období let 2011 – 2014.

³⁴ Koncepce boje proti organizovanému zločinu na období let 2008 – 2011.

152/1995 s účinností od 1. 9. 1995, v níž zavedl do trestního zákona definici zločinného spolčení³⁶ a na ni navazující trestný čin účast na zločinném spolčení, který byl obsažen v § 163a TZ. Pojem zločinné spolčení byl nahrazen pojmem organizovaná zločinecká skupina, která je definována v § 129 TZ, jako

- společenství více osob³⁷
- s vnitřní organizační strukturou,
- s rozdělením funkcí a dělbou činností,
- která je zaměřena na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti.³⁸

Nahrazením mělo dojít k vytvoření konformní definice ve vztahu k definici, která je obsažena v článku 2 Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, kde je definována jako strukturovaná skupina tří nebo více osob, existující po určité časové období a jednající ve vzájemné shodě s cílem spáchat jeden či více závažných trestných činů nebo trestných činů stanovených v souladu s touto Úmluvou, aby získala, přímo či nepřímo, finanční nebo jiný hmotný prospěch.

S organizovanou zločineckou skupinou byl zaveden i nový trestný čin a to účast na organizované zločinecké skupině v ust. § 361 TZ, které říká, že bude potrestán ten,

- kdo založí organizovanou zločineckou skupinu,
- kdo se činnosti organizované zločinecké skupiny účastní, nebo
- kdo organizovanou zločineckou skupinu podporuje.

Zájem státu na předcházení trestné činnosti, které se dopouští organizovaná skupina, vedl k vložení § 362 zvláštního ustanovení o účinné lítosti.³⁹ Vedle ustanovení obsažených v hlavě desáté sedmého dílu TZ, obsahuje trestní řád operativně pátrací prostředky. Jedná se o soubor opatření policejních orgánů, která mají za cíl pomoci k odhalování a potlačování trestné činnosti, pátrání po skrývajících se pachatelích, pátrání po hledaných pohřešovaných osobách a pátrání po věcných důkazech. Jedná se o:

³⁵ Úmluva OSN proti nadnárodnímu zločinu.

³⁶ § 89 odst. 20 Zločinné spolčení je společenstvím více osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, které je zaměřeno na dosahování zisku soustavným páchaním úmyslné trestné činnosti.

³⁷ Jak uvádí koncepce boje proti organizovanému zločinu pro období let 2011 – 2014, struktura většiny zločineckých skupin na území ČR je třístupňová a vnitřní organizace je podřízena pyramidovému systému, nejmenší skupiny čítají okolo 15 členů, ty největší z nich, a také nejlépe organizované až 200 členů.

³⁸ JELÍNEK, Jirí a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, str. 808.

³⁹ Kdo spáchá čin uvedený v § 361, není trestán, učinil-li o organizované zločinecké skupině oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému tímto zákonem z jiného činu organizované zločinecké skupiny, než je uveden v § 361, mohlo být ještě odstraněno.

- předstíraný převod
- sledování osob a věcí
- použití agenta.⁴⁰

Zákon stanovil pro použití operativně pátracích prostředků podmínku, že nesmí sledovat jiný zájem než získání skutečností důležitých pro trestní řízení. Tyto prostředky je možné použít jen tehdy, nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztíženo. Práva a svobody osob lze omezit jen v míře nezbytně nutné.

Vedle výše zmíněných trestných činů postihuje zákonodárce účast obviněného jako člena organizované skupiny také zvýšenou trestní sazbou u řady trestných činů.⁴¹

3.3. Boj proti korupci

3.3.1. Pojem korupce

Korupce je jev, který se vyskytuje v mnoha oblastech lidské činnosti, i když existuje ve společnosti již od starověku, je stále aktuálním problémem, který zasahuje do oblasti ekonomické, mravní, politické, sociální a také právní.⁴²

⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1012.

⁴¹ Jsou nimi: § 152 Šíření nakažlivé lidské nemoci, § 156 Ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty, § 164 Neoprávněné odebrání tkání a orgánů, § 166 Odběr tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplat, § 167 Nedovolené nakládání s lidským embryem a lidským genomem, § 169 Svěření dítěte do moci jiného, § 170 Zbavení osobní svobody, § 171 Omezování osobní svobody, § 173 Loupež, § 174 Braní rukojmí, § 175 Vydírání, § 180 Neoprávněné nakládání s osobními údaji, § 182 Porušení tajemství dopravovaných zpráv, § 183 Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí, § 186 Sexuální nátlak, § 189 Kuplířství, § 191 Šíření pornografie, § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, § 193 Zneužití dítěte k výrobě pornografie, § 200 Únos dítěte a osoby stížené duševní poruchou, § 205 Krádež, § 206 Zpronevěra, § 207 Neoprávněné užívání cizí věci, § 208 Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru, § 209 Podvod, § 210 Pojistný podvod, § 211 Úvěrový podvod, § 212 Dotační podvod, § 213 Provozování nepoctivých her a sázek, § 214 Podílnictví, § 216 Legalizace výnosů z trestné činnosti, § 18 Lichva, § 230 Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací, § 231 Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat, § 233 Padělání a pozměnění peněz, § 234 Neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku, § 237 Neoprávněná výroba peněz, § 248 Porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže, § 252 Neoprávněné provozování loterie a podobné sázkové hry, § 253 Poškození spotřebitele, § 256 Sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě, § 260 Poškození finančních zájmů Evropské unie, § 271 Padělání a napodobení díla výtvarného umění, § 272 Obecné ohrožení, § 279 Nedovolené ozbrojování, § 280 Vývoj, výroba a držení zakázaných bojových prostředků, § 281 Nedovolená výroba a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky, § 283 Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, § 286 Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu, § 287 Šíření toxikomanie, § 310 Rozvracení republiky, § 311 Teroristický čin, § 314 Sabotáž, § 315 Zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace, § 340 Organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice, § 341 Napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky, § 342 Neoprávněné zaměstnávání cizinců, § 348 Padělání a pozměnění veřejné listiny, § 353 Nebezpečné vyhrožování, § 357 Šíření poplašné zprávy, § 359 Hanobení lidských ostatků, § 403 Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka.

⁴² PŘEPECHALOVÁ, Kateřina, RŮŽIČKA Miroslav. Dopady připravovaných legislativních úprav v oblasti trestního práva na postih korupce v České republice. In KOTÁSEK, Josef (ed). *Dny práva 2011 – Days of Law 2011*, Brno: MU, 2011, s. 161–179.

Korupci můžeme definovat jako: „zneužití postavení, které je spojeno s porušením principu nestrannosti při rozhodování. Je motivováno snahou po materiálním zisku nebo získání jiných výhod.“⁴³ Případně lze pojem korupce chápat v širším smyslu, „kdy zahrnuje veškeré chování pověřených osob, které se odchyľuje od formálně stanovených povinností za účelem dosahování soukromého nebo statusového zisku. Pojem korupce zahrnuje jak úplatkářství v užším smyslu, tak nepotismus a klientelismus (zvyhodňování na základě příbuzenských a přátelských vztahů...“ „Z kriminologického hlediska lze na korupci nahlížet jako na poskytování výhod, které ještě není v přímé souvislosti s obstaráváním konkrétních záležitostí obecného zájmu (výhoda se poskytuje jakoby do budoucna, pro každý případ.....,“ a není ještě známo a ani se ještě nepožaduje za ni konkrétní budoucí protiplnění.“⁴⁴

Korupční jednání sleduje „dosahování cíle bez nutnosti dodržování pravidel a je přirozenou součástí lidské povahy, nelze tudíž konstatovat, že by boj s ním mohl být někdy definitivně úspěšný. V posledních letech se jeho latentní výskyt ještě zvýšil a tím korupce představuje jedno z nejzávažnějších ohrožení demokratických a ekonomických forem u nás. V oblasti morální apolitické představuje ztrátu víry ve spravedlnost, ve schopnost státu bojovat proti kriminalitě a hájit oprávněné zájmy občanů, v politice pak otvírá prostor pro ohrožení víry ve smysl demokracie a pro růst populismu a extremismu.“⁴⁵ Boj proti korupci je další oblastí, ve které institut spolupracujícího obviněného najde své uplatnění. Korupce bezesporu patří k současným celosvětovým problémům a korupční praktiky jsou spojeny s dalšími formami trestné činnosti (jako jsou především trestné činy obsažené v hlavě V. TZ, trestné činy proti majetku, trestné činy uvedené v hlavě VI. TZ, trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou, a především trestné činy v části druhé hlavy X. TZ, trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, např. přijetí úplatku, podplácení, nepřímé úplatkářství, zneužití pravomoci úřední osoby). Jedná se o trestné činy, které negativně působí na celou společnost, zejména ve ztrátě důvěry občanů v poctivost a nestrannost státních institucí při plnění jejich úkolů. Dále se tyto trestné činy negativně projevují v ekonomické sféře státu.⁴⁶ Podle prezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu Miloslava Kaly „státní rozpočet v důsledku nehospodárného nakládání s majetkem, šedé ekonomiky a korupce ročně přichází o 150 – 200 miliard korun. „Největší podíl má šedá ekonomika, příkladem jsou úniky typu práce bez dokladu a tedy bez DPH, což je považováno

⁴³Co je korupce [cit. 12. 3. 2014]. Dostupné na: <<http://www.policie.cz/clanek/stop-korupci.aspx>>.

⁴⁴KUCHTA, Josef. Korupce v českém trestním právu a trestněprávní prostředky jejího potírání. *Časopis pro právní vědu a praxi*, Brno: MU, 2008, číslo 1, str. 15.

⁴⁵KALA, Miloslav. Korupce. *Státní zastupitelství* 2001. Roč., č. 4, str. 3.

⁴⁶FRYŠTÁK Marek. Myslí to vláda České republiky s bojem proti korupci skutečně vážně? In KOTÁSEK, Josef (ed). *Dny práva 2011 – Days of Law 2011*, Brno: MU, 2011, s. 48 – 56

za normální jev,“ podotýká Kala. „Druhý problém je neschopnost řídit velké akce. Vezměte si, kolik peněz a úsilí stál jen projekt na nový registr vozidel, pořád jsou s tím nějaké problémy a čert ví, jestli se vůbec mělo něco měnit.“⁴⁷ Korupce může ohrozit vnější i vnitřní bezpečnost státu a celkově se negativně odráží v image státu v mezinárodním společenství.⁴⁸

3.3.2. Protikorupční opatření

Korupční praktiky jsou v řadě případů úzce propojeny s dalšími formami trestné činnosti, a mohou tak přispět k podkopání samotných základů společnosti.

Boj s korupcí je vybudován na třech hlavních pilířích:

- Prevenci, tj. omezování korupčních příležitostí (např. maximální transparentnost legislativního procesu, debyrokratizace aj.).
- Průhlednosti, tj. zajištění veřejné kontroly nad fungováním veřejných institucí, transparentnost při zadávání veřejných zakázek a čerpání prostředků ze státního rozpočtu v co největší míře.
- Postihu, tj. posílení činnosti policie, zefektivnění a zrychlení vyšetřování případů korupce, příp. i zvýšení postihu za korupční jednání.

Boj s korupcí je dlouhodobým procesem vyžadujícím spolupráci všech složek veřejné správy, a to v oblasti prevence, zprůhlednění procesů i postihu.

V případě nečinnosti nebo při nedostatečném vytvoření účinných mechanismů pro boj s organizovaným zločinem vznikají velice závažné hrozby pro Českou republiku, jsou jimi např.:

- další průnik organizovaného zločinu do státní správy a samosprávy s cílem přímo ovlivňovat rozhodovací procesy a ovládnout státní majetek, finance a moc,
- průnik organizovaného zločinu do médií,
- ohrožení bezpečnosti a majetku obyvatel České republiky.

Z dlouhodobějšího hlediska patří k těm nejzávažnějším:

- možné propojení aktivit některých skupin organizovaného zločinu s teroristickými skupinami,

⁴⁷ BŘEŠŤAN, Robert. *Šéf NKÚ Kala: stát ročně zbytečně přijde až o 200 miliard*. [online]. ekonom.ihned.cz, 24. 10. 2013[cit. 7. 3. 2014]. Dostupné na: <<http://ekonom.ihned.cz/c1-61058950-sef-nku-kala-stat-rocne-zbytecne-prijde-az-o-200-miliard>>.

⁴⁸ FRYŠTÁK Marek. Myslí to vláda České republiky s bojem proti korupci skutečně vážně? In KOTÁSEK, Josef (ed). *Dny práva 2011 – Days of Law 2011*, Brno: MU, 2011, s. 48 – 56.

- snížení prestiže České republiky v zahraničí a s tím spojené dopady např. v rovině ekonomické, diplomatické,
- pokles důvěry obyvatel České republiky k institucím státu.⁴⁹

Boj proti korupci je bezesporu nesmírně důležitý, není dne, kdy by nás média neinformovala o nových kauzách, případně o tom, jak se postupně jednotlivé kauzy rozkrývají a jak se následně zjišťuje kolik lidí je do nich zapleteno a jakou škodu způsobily. Domnívám se, že je u tohoto problému nesmírně důležitá prevence, která má zabránit, aby ke korupci vůbec nedošlo. Je třeba zajistit, aby ve společnosti převažovalo smýšlení, že korupce je jev zcela nežádoucí a korupční jednání zavrženíhodné a ne, aby byla korupce považována za něco všudypřítomného a zcela běžného, což se obávám, že se postupně stává skutečností. Je proto velice důležité, aby zde byly instituce, které budou mít takové pravomoci, díky nimž budou schopny odhalit korupci a efektivně potrestat všechny kdo se na ní podíleli. A právě zde, tedy ve fázi postihu, najde své uplatnění institut spolupracujícího obviněného, v případech, kdy selhala prevence, se může pomocí něj zjistit rozsah celé korupční kauzy a potrestat její aktéry.

⁴⁹ Koncepce boje s organizovaným zločinem na období let 2008 – 2011

4. Přínosy a rizika institutu spolupracujícího obviněného

O zavedení institutu spolupracujícího obviněného do českého právního řádu, jak jsem již zmínila v úvodu této práce, se vedla celá řada odborných diskuzí, ve kterých se diskutovalo především o důvodech, proč jej zavést, či nikoli, a následně v jaké konkrétní podobě.

Je zcela bez pochyby, že se jedná o poměrně diskutabilní institut, který má mnoho pozitiv i negativ, a v následujících stránkách se pokusím shrnout veškerá pro a proti a vyjádřit především svůj vlastní postoj k jednotlivým důvodům.

Ačkoliv se jedná původem o angloamerický institut, začíná se inspirace pro jeho zavedení objevovat už na počátku 70. let minulého století i v tradičním evropském kontinentálním právu (Německo, Itálie, Polsko, Slovensko) a to především z důvodů narůstající hrozby celosvětového terorismu a rozšiřující se organizovanou kriminalitou.⁵⁰

4.1. Důvody hovořící ve prospěch institutu

Jedním z hlavních argumentů pro existenci institutu je bezesporu fakt, že je pro orgány činné v trestním řízení nesmírně náročné dokazování v případech organizovaného zločinu a to hned z několika důvodů. Ačkoli přesné statistiky o počtu spolupracujících obviněných neexistují, v současné době se jedná, dle mluvčí nejvyšších žalobců Heleny Markusové přibližně o dvě desítky spolupracujících obviněných, jež pomáhají rozkrýt závažné kriminální kauzy. Za zmínku určitě stojí kauza exposlance Davida Ratha, či metanolová aféra a lihová mafie.⁵¹

4.1.1. Složitost dokazování trestné činnosti organizované skupiny

Činnost orgánů činných v trestním řízení při dokazování trestné činnosti spáchané zločineckou skupinou je komplikována několika skutečnostmi. Problémem je především profesionalita organizované skupiny, kdy se jedná o profesionální zločince, kteří vyvíjí tuto činnost dlouhodobě. Věnují při své nezákonné činnosti maximální úsilí jejímu zakrytí, využívají při ní veškeré moderní postupy a technologie, nebrání se ani fyzické likvidaci jim nepohodlných osob, manipulují s důkazy a ovlivňují či zastrášují svědky. Organizovanému

⁵⁰KRISTKOVÁ, Alena. Nové instituty inspirované Common Law v českém trestním řízení. In KOTÁSEK, Josef (ed). *Dny práva 2012 – Days of Law 2012*, Brno: MU, 2012, s. 48 – 56.

⁵¹KEDROŇ, Radek, GOLIS, Ondřej. *Efekt Salačová. Podezřelí chtějí nižší tresty, spolupracují s vyšetřovateli*. [online]. Lidovky.cz, 20. 1. 2014 [cit. 23. 3. 2014]. Dostupné na <http://www.lidovky.cz/efekt-salacova-podezreli-chteji-nizsi-tresty-spolupracuji-s-vysetrovateli-lvc-/zpravy-domov.aspx?c=A140117_224912_ln_domov_hm>.

zločinu mohou být nápomocné rovněž cíleně korumpované osoby působící ve státní správě, které zločince včas varují před činností bezpečnostních složek. Organizovaný zločin si je dobře vědom, že, má-li expandovat a působit kontinuálně, musí průběžně činit veškerá opatření k minimalizaci rizika svého odhalení.⁵²

Jedná se také o skupinu s propracovanou hierarchií, kde každý plní jemu svěřený úkol a kdy se někteří, pro ještě větší bezpečnost a míru utajení, navzájem neznají. Tedy ti nejvýše postavení, se ještě více chrání, neboť v případě zatčení v hierarchii níže postavené osoby jsou tak v bezpečí před odhalením, i kdyby se tato osoba rozhodla spolupracovat.

Dalším problémem při dokazování je neochota či strach obviněného vypovídat a spolupracovat při vyšetřování, a to nejen z důvodu obavy o svůj život, ale mnohdy i o život rodiny či blízkých osob, a proto je nutné nabídnout obviněnému takové výhody a záruky, které jeho strach či loajalitu k organizované skupině překonají. Přesto v případech profesionálních zločineckých skupin, jejichž jednotliví členové jsou povinni k absolutní mlčenlivosti ohledně svých ilegálních aktivit, porušení závazku mlčení má často nejzávažnější důsledek, a to smrt, proto vyšetřující orgány nemohou očekávat, že se podaří člena zločinecké skupiny přesvědčit ke svědectví proti členům ostatním. S opačnou situací se lze setkat při vyšetřování jednoduché skupinové kriminality, kdy jednotliví obvinění svalují vinu vzájemně jeden na druhého.⁵³

Rozkrývání a odhalování organizované skupiny dále komplikuje i fakt, že se organizovaná skupina snaží infiltrovat do těchto skupin,⁵⁴ stejně reaguje i organizovaná skupina, která se bude snažit o to, aby měla informace o postupu policie a jejích zamýšlených dalších postupech vedených proti ní.

4.1.2. Nákladnost a rychlost řízení

Institut spolupracujícího umožňuje bezesporu efektivní trestní řízení, jež směřuje ke zmenšení finančních a také personálních prostředků vynaložených při odhalování a opatrování důkazů proti organizované skupině páchající závažnou trestnou činností a právě za pomoci spolupracujícího obviněného dochází k naplnění principu efektivnosti a velice úzce také souvisí s principem hospodárnosti trestního řízení.⁵⁵

⁵²SCHRAMHAUSER, Jiří. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 1, roč. str. 11.

⁵³ tamtéž

⁵⁴ Ust. § 363TZ, upravující beztrestnost agenta.

⁵⁵ NETT, Alexander. Spolupracující obviněný přínosy a rizika nové právní úpravy. In RADOVAN, David (ed). *Dny práva-2010- Days of Law2010*. Brno: MU, 2010, s. 125.

Tedy argument, že se zavedením tohoto institutu zrychlí a zefektivní dokazování, které je zvláště v případech organizované kriminality nesmírně obtížné, ba nemožné, právě díky spolupracujícímu obviněnému, který sám poskytuje informace a rozkrývá trestnou činnost, považuji za velice důležitý.

4.2. Argumenty hovořící v neprospěch institutu

Jak jsem již zmínila v úvodu této práce, institut spolupracujícího obviněného je velice diskutabilní téma, má své výhody a nevýhody, v následující části práce se budu věnovat nejčastěji uváděným nedostatkům.

4.2.1. Důvěryhodnost osoby spolupracujícího obviněného

Velice často se diskutuje o věrohodnosti výpovědi spolupracujícího obviněného. Jak ve svém článku uvádí J. Kuchta jedná se mnohdy o osoby s dlouholetou kriminální minulostí, o osoby s pohnutou morálkou, osoby, které se mohou snažit za každou cenu samy sebe prezentovat téměř jako „oběti“ organizované skupiny, s jediným záměrem a to získat pro sebe co nejlepší postavení. Mohou se snažit své postavení v organizované skupině bagatelizovat, či zatajovat vlastní podíl na trestné činnosti v neprospěch jiných osob. V důsledku toho se stává výpověď spolupracujícího obviněného málo důvěryhodná.⁵⁶ S tímto argumentem se samozřejmě nedá nesouhlasit, je nutné si uvědomit veškerá rizika, která taková výpověď spolupracujícího obviněného může přinést. Ať už je to snaha vyobrazit sám sebe jako člověka téměř bez viny a naopak zveličovat vinu druhých, popisovat situace tak, aby se co nejvíce zavděčil orgánům činným v trestním řízení, kdy v „zápalu“ své výpovědi se obviněný může již značně odchýlit od pravdy a reality a pak, dle mého názoru, taková „spolupráce“ ztrácí smysl. Vystává tedy otázka, do jaké míry lze brát svědeckou výpověď spolupracujícího obviněného za pravdivou a postavit na ní obžalobu. Dle judikatury je výpověď spolupracujícího obviněného potřeba považovat za důkaz ve smyslu § 89 odst. 2 TŘ. K hodnocení takového důkazu musí soud přistupovat zvláště pečlivě za situace, kdy se v konkrétní věci jedná o stěžejní důkaz vůči ostatním spoluobviněným. V rámci tohoto hodnocení se přihlédne především k motivaci spoluobviněného k výpovědi a k tomu, zda tato výpověď není jen účelová.⁵⁷ Novela

⁵⁶ KUČHTA, Josef. Korunní svědek a spolupracující obviněný v českém trestním právu. In RADOVAN, David (ed). *Dny práva-2010- Days of Law*. Brno: MU, 2010, s. 105 -114.

⁵⁷ 7 Tdo 1315/2012

stanovila, že již není nezbytné, aby se spolupracující obviněný dopustil zvláště závažného trestného činu, tedy takového úmyslného trestného činu, za nějž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let, tedy postačí, že se dopustil jakéhokoli trestného činu, nikoli ale přečinu, tímto se tedy výrazně zvětšil okruh obviněných, na které dopadá tento institut a s tím je spojen i rozmanitější okruh pachatelů. Domnívám se, že je na místě velká míra obezřetnosti ohledně věrohodnosti výpovědi spolupracujícího obviněného. Kritizovaná je taktéž skutečnost, že se z obviněného stává svědek, čímž se mění jeho procesní role.

4.2.2. Porušení ústavních principů

Jeden z často kritizovaných nedostatků institutu spolupracujícího obviněného je porušení některých ústavních principů. Uváděna je především zásada rovnosti občanů před zákonem, která je stanovena v čl. 1 LZPS (Lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i v právech.) a zásada rovnosti všech účastníků řízení, která je vyjádřena v čl. 37 odst. 3 LZPS (Všichni účastníci jsou si v řízení rovni.). Nejčastěji je upozorňováno na to, že jednomu ze spolupachatelů trestné činnosti, je po přiznání postavení spolupracujícího obviněného, poskytnuta řada privilegií (zejména ohledně ukládání a výše trestu), kdežto ostatním spolupachatelům tato privilegia přiznávána nejsou, tedy jsou za své, i zcela stejné jednání trestání mnohem přísněji).⁵⁸

4.2.3. Porušení zásad a principů trestního řízení

Jedním z případů porušení zásad trestního řízení je výrazné oslabení zásady legality ve prospěch zásady oportunity, kdy novelou trestního zákoníku 193/2012 Sb., bylo v § 58 odst. 4 umožněno úplné upuštění od potrestání, namísto do té doby platného pouhého snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby. K odůvodnění tohoto postupu se používá argument, že je taková výjimka přípustná, protože je zde převažující zájem celé společnosti na odhalení a potrestání celé organizované skupiny a nikoli jen jednotlivce.⁵⁹ L. Bradáčová v pořadu Václava Moravce uvedla následující svůj názor, tím, že se český zákonodárce rozhodl pro zavedení některých prvků angloamerického práva do trestního řízení, jako je např. dohoda o vině a trestu, spolupracující obviněný, trestní odpovědnost právnických osob,

⁵⁸MUSIL, Jan. Korunní svědek – ano či ne? *Trestní právo*, 2003, roč. 8, č. 5, str. 9 – 15.

⁵⁹KRISTKOVÁ, Alena. Nové instituty inspirované Common Law v českém trestním řízení. In KOTÁSEK, Josef (ed). *Dny práva 2012 – Days of Law 2012*, Brno: MU, 2012, str. 48 – 56.

tak by měl zohlednit i skutečnost, že americké právo je založeno na vysoké míře pragmatismu, ekonomičnosti, účelnosti. Proto by Bradáčová byla pro přehodnocení současných zásad a principů, upravujících trestní řízení a podpořila by snahu vystavět jej na moderních zásadách, jít od tradičních k těm moderním, tedy upřednostnit zásadu oportunity, jako zásadu upřednostňující účelnost a ekonomičnost, před zásadou legality, která přikazuje státnímu zástupci, aby stíhal, všechny trestné činy o kterých se dozví.⁶⁰ Změnou hierarchie zásad trestního řízení by se zjednodušil proces aplikace nových institutů, které by pravděpodobně výrazně zrychlily trestní řízení, učinily by jej efektivnější a ekonomičtější.

Domnívám se, že v případě spolupracujícího obviněného, tedy osoby, která může být naprosto klíčová pro rozkrytí celé organizované skupiny a zabránění dalšímu páčání trestné činnosti, ospravedlňuje porušení zásady legality ve prospěch zásady oportunity.

Mezi základní právní principy trestního řízení patří i princip *nemo tenetur se ipsum accusare*.⁶¹ Nalezneme ho v § 33 odst. 1 TRJ jedná se o pravidlo, které říká, že „*Obviněný... není povinen vypovídat.*“ A dále v § 92 odst. 1 TRJ je stanoveno, „*že obviněný nesmí být žádným způsobem donucován k výpovědi nebo k doznání.*“⁶² Ačkoliv se v případě spolupracujícího obviněného nejedná o donucení k výpovědi či doznání, je bez pochyb, že ze strany orgánu činného v trestním řízení poskytnutá možnost, „vyjít“ z trestního řízení bez sankce, či se sankcí výrazně nižší, je pro mnoho obviněných natolik motivující, že je přiměje se k trestnému činu doznat a oznámit státnímu zástupci skutečnosti, které přispějí k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny.

Nevýznamná není ani skutečnost, že dochází k rozporu i s principem potrestání pachatele, kdy obviněný po splnění všech podmínek, může odejít od soudu bez jakéhokoli trestu i když se dopustil závažné trestné činnosti. V tomto shledávám velký problém, neboť je tu možnost, že státní zástupce může označit za spolupracující i více obviněných, neboť není stanoven jejich maximální počet⁶³, a tak by mohlo dojít i k tomu, že několik spolupracujících obviněných, kteří se rozhodli své komplice udat, odejde od soudu bez trestných, či pouze se „směšným“ trestem v poměru k jejich trestné činnosti, které se dopouštěli. To spatřuji osobně jako jeden z nejzávažnějších nedostatků celé úpravy.

⁶⁰Otázky Václava Moravce. Procesní pravidla jsou příliš složitá, kauzy se tak vlečou. (online). Ceskatelevize.cz, 5. 1. 2014 (cit. 21. 3. 2014). Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/257040-bradacova-procesni-pravidla-jsou-prilis-slozita-kauzy-se-tak-vlecou/>>.

⁶¹ „nikdo není povinen sám sebe obviňovat“

⁶² MUSIL, Jan. *Zákaz donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare)*. <Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/clanek/4-2009-zakaz-donucovani-k-sebeobvinovani-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare.aspx>>

⁶³NETT, Alexander. Spolupracující obviněný přínosy a rizika nové právní úpravy. In RADOVAN, David (ed). *Dny práva – 2010 - Days of Law 2010*. Brno: MU, 2010, str. 125

4.2.4. Absence výchovné funkce trestu a rezignace státu na vyšetření trestných činů

Na tomto institutu osobně postrádám i výchovnou funkci trestu – trest by měl být přiměřený, měl by být výchovný, jak pro samotného pachatele, tak by měl mít výchovnou funkci i pro celou společnost. Výše a druh trest by měly odrážet závažnost spáchaného činu, měly by nejen potrestat obžalovaného, ale měly by také působit preventivně, jako jistá hrozba pro každého, kdo by se rozhodl spáchat podobný trestný čin. Toto v institutu spolupracujícího obviněného chybí, spolupracující obviněný tedy není za své protiprávní jednání adekvátně potrestán, odejde od soudu buď s mírnějším trestem, než za situace, že by nebyl označen za spolupracujícího obviněného, a od novely č. 193/2012 Sb. může odejít i zcela bez trestu. Jediné riziko pro něj může plynout od samotné organizované skupiny, která by jej mohla perzekuovat. Domnívám se, že toto má negativní vliv i na myšlení společnosti, která očekává od soudu pro pachatele trest a těžko se bude smířovat s tím, že pachatel závažné kriminální činnosti se bude volně pohybovat ve společnosti a může se případně k páčání trestné činnosti vrátit. Což je, dle mého názoru, i poměrně reálné, zvláště když se bude jednat o osobu, která má bohatou kriminální minulost a u níž je možnost resocializace značně omezena právě vlivem osobnostních rysů této osoby. Tedy úplně se vytrácí i převýchovný efekt trestu pro pachatele. Neméně negativní na institutu spolupracujícího je i skutečnost, že stát „*rezignuje na zjištění, vyšetření a potrestání pachatele často mimořádně závažných trestných činů. Veřejná moc tak upouští v konkrétním případě od jedné ze svých základních úloh – vynucování dodržování právních norem, a to dokonce norem trestních, které jsou garantem ochrany těch nejdůležitějších společenských hodnot.*“⁶⁴ Vše negativní by mělo být vykompenzováno vyšetřením a postihem zbývajících členů organizované skupiny a znemožněním její další činnosti, což má přednost před zájmem státu na potrestání jednoho pachatele, i třeba velice závažného trestného činu. Osobně se domnívám, že se jedná o argument logický, je nezbytné nejen v tomto případě, ale i u jiných negativních aspektů tohoto institutu použít principu proporcionality a tedy uznat, že jeden zájem (zájem na odhalení činnosti organizované skupiny a zabránění jejímu dalšímu působení) může být silnější než zájem druhý, v tomto případě zájem na potrestání spolupracujícího obviněného.

⁶⁴SCHRAMHAUSER, Jiří. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou, *Trestněprávní revue*, č. 1, 2012, str. 11

4.2.5. Nepřezkoumatelnost rozhodnutí státního zástupce o označení obviněného za spolupracujícího obviněného

Jednou z dalších namítaných skutečností, která je u institutu často kritizovaná,⁶⁵ je i skutečnost, že o tom, jestli bude obviněný označen za spolupracujícího obviněného, rozhoduje státní zástupce, jak je uvedeno hned v prvním odstavci § 179a TŘ „*v řízení o zločinu může státní zástupce v obžalobě označit obviněného za spolupracujícího, jestliže...*“ tedy zákonodárce nedává obviněnému žádnou záruku, že ačkoliv by sám chtěl splnit všechny podmínky, státní zástupce jej označí za spolupracujícího obviněného a že mu tedy z jeho postavení budou plynout zákonodárcem nabízené výhody. Vše tedy záleží na volném uvážení státního zástupce.⁶⁶ „Který jednak podává na osobu obviněného obžalobu, a který je v řízení před soudem jednou ze stran a vlastně i protistranou, nikoli tedy nezávislý soud.“⁶⁷ Dalším rizikem je současná nepřezkoumatelnost rozhodnutí státního zástupce o nepřiznání označení za spolupracujícího obviněného. Myslím si, že by se tato skutečnost měla do budoucna změnit a to tak, že by proti tomuto rozhodnutí měla existovat možnost přezkoumatelnosti buďto u nadřízeného státního zástupce, který rozhodl, či přímo soudem. Stejně tak by, dle mého názoru, měla být dána možnost označit obviněného za spolupracujícího obviněného nejen v obžalobě, ale případně i v řízení před soudem, neboť v přípravném řízení nemusely být známé veškeré okolnosti rozhodné pro státního zástupce, aby vyhověl obviněnému, tyto okolnosti se mohly objevit až později, a proto by obviněný již neměl možnost na tento institutu dosáhnout a zároveň by justiční orgány ztratily možnost požadovat od spolupracujícího obviněného informace, které by vedly k odhalení organizované skupiny. „Pokud obviněný takto označen není, hledí se na něj jako na obyčejného obviněného s tím, že jím sdělené informace a jeho postoj mohou být posouzeny v rámci obecného posuzování při stanovení druhu a výměry trestu, jako polehčující okolnost, dle § 41 písm. l) TZ kdy „*soud jako k polehčující okolnosti přihlédne zejména k tomu, že pachatel napomáhal při objasňování své trestné činnosti nebo významně přispěl k objasnění trestného činu spáchaného jiným.*“ Případně může dojít i k mimořádnému snížení trestu dle § 58 odst. 1 TZ.⁶⁸

⁶⁵SEIFERT, Filip. Úskalí institutu spolupracujícího obviněného. *Epravo.cz magazín*, 2013, roč. 7, č. 1, str. 102.

⁶⁶MUSIL, Jan. Korunní svědek – ano či ne? *Trestní právo*, 2003, roč. 8, č. 5, str. 9 – 15.

⁶⁷SEIFERT, Filip. Úskalí institutu spolupracujícího obviněného. *Epravo.cz magazín*, 2013, roč.7, č. 1, str. 102.

⁶⁸ tamtéž

4.2.6. Ochrana spolupracujícího obviněného a nákladnost programů na ochranu svědka

Další nevýhodu spojenou s tímto institutem je i případná ochrana spolupracujícího obviněného po skončení trestního řízení a případně po jeho propuštění na svobodu po uplynutí stanoveného trestu. Již v úvodu této kapitoly jsem uváděla, že bude v případech některých organizovaných skupin těžké, přesvědčit obviněného o tom, že je pro něj výhodnější stát se spolupracujícím obviněným a podat úplnou a pravdivou výpověď, protože se mnohdy jedná o skupiny, ve kterých je, jak uvádí J. Musil, na prvním místě zákon mlčenlivosti, obviněný se bojí promluvit, také ze strachu z odplaty a bojí se nejen o svou osobu, ale také o svou rodinu. Tedy zároveň je nezbytné, aby mu orgány činné v trestním řízení poskytly jisté záruky, že jej a jeho rodinu před případnou mstou ochrání prostřednictvím speciálních programů na ochranu osob.⁶⁹

Finanční nákladnost speciálních programů na ochranu svědků, kterými stát zajišťuje bezpečnost osob, které spolupracovaly při vyšetřování s orgány činných v trestním řízení, je natolik vysoká, že je problémem i v mnoha bohatých zemích. Nákladnost programů spočívá v především ve změně identity, změně bydliště apod.⁷⁰ Přesná čísla v České republice nejsou snadno zjistitelná, z důvodu nezbytnosti utajit osoby svědků a další osoby nejsou tyto údaje zveřejňovány. Dle důvodové zprávy k z. č. 137/2001 Sb. se předpokládá, že bude každoročně chráněno 10 ohrožených osob. Náklady na ochranu jedné osoby se odhadují na částku 3 miliónů korun, tedy v součtu 30 miliónu korun. Dle tiskové zprávy ministerstva vnitra budou činit náklady na realizaci právní úpravy v celkovém součtu přibližně 187 miliónu korun v prvním roce účinnosti zákona a 55 mil. korun v letech následujících.⁷¹

⁶⁹ MUSIL, Jan: Korunní svědek - ano, či ne? *Trestní právo*, 2003, č. 5, roč. 8, 10 str.

⁷⁰ MUSIL, Jan. *Jsou námitky vznášené proti institutu korunního svědka oprávněné*. In: *Nad institutem korunního svědka, Sborník příspěvků z odborného semináře, Plzeň 2003*, str. 83.

⁷¹ VANTUCH, Pavel. K současnému stavu ochrany svědků a osob podávajících vysvětlení. *Trestní právo*. 2012, č. 6, roč. 17, s. 49-51.

5. Srovnání s právním stavem v zahraničí

5.1. Polsko

Jednou z prvních zemí, ve které byl zaveden institut korunního svědka a která nemá anglosaský právní systém, byla Polská republika. Důvody, které k tomu vedly, byly stejné jako v ostatních zemích, tj. nutnost reagovat na nebezpečí pocházející od organizovaného zločinu a najít v té době absentující právní nástroje, které by pomohly odhalit organizovaný zločin a bojovat proti němu. Materiální úprava se je obsažena v trestním zákoně, kde je označována jako tzv. Malý korunní svědek. Úprava procesní se nachází v zákoně o svědkovi. Zákon byl přijat 25. června 1997 jako zákon dočasný, účinnosti nabyl ode dne 1. září 1998 a v souladu s novelou ze dne 6. prosince 2000 bylo datum ukončení platnosti tohoto aktu stanoveno na 1. září 2006. Začalo se pracovat na změnách zákona, s cílem, aby zákon vypracovaný na dobu určitou ztratil svoji dočasnou podobu. Po řadě dlouhých diskuzí odborníků byl přijat dne 22. července 2006 zákon, kterým se změnil zákon o svědkovi a zákon o ochraně utajovaných informací. Zákonodárce tímto zákonem prodloužil na dobu neurčitou pozměněný zákon o svědkovi.⁷²

5.2. Slovensko

Již úvodu jsem zmínila, že problémy jako jsou korupce, či organizovaný zločin, jsou negativní jevy, vyskytující se na celém světě. Proto se i ostatní státy snaží najít vhodné způsoby, jak jim čelit. V následující kapitole se budu věnovat úpravě korunního svědka ve slovenském právním řádu.

Slovensko jako ostatní státy stálo před otázkou, jaké zvolit účinné prostředky proti neustále se rozšiřující korupci, která proniká do všech oblastí lidské činnosti, a především organizovaný zločin, který má natolik vypracované obranné systémy, že je nesmírně těžké proniknout do jeho struktury a opatřit tak dostatek důkazů, které mohou přímo usvědčit členy organizované skupiny. Na jednu stranu je nutné najít věrohodné důkazy, je ale také nutné myslet na zákonnost jejich získání. Je nezbytné najít kompromis mezi přiměřeným zásahem do lidských práv a svobod jednotlivce a mezi úpravou v právním řádu odpovídající ústavním

⁷² PŁYWACZEWSKI, Emil. Świadek koronny jako instrument zwalczania przestępczości zorganizowanej. *Pravo*, 2010, č. 7 - 8, s. 93 – 95.

principům.⁷³ Slovensko přijalo úpravu institutu spolupracujícího obviněného už zákonem č. 457/2003, který upravil dočasné odložení vznesení obvinění⁷⁴, jakož i přerušení⁷⁵ a zastavení⁷⁶ trestního stíhání.⁷⁷ „*Snaha ingerence státu při řešení nejzávažnějších forem organizované trestné činnosti však byla ve slovenské právní úpravě plně promítnuta až v přepracovaném trestním zákoníku, a to v právní úpravě institutu spolupracujícího obviněného, který byl novými trestněprávními kodexy v roce 2005 výrazně posílen institutem podmíněného zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného.*“⁷⁸

Dočasně odložit vznesení obvinění se nesmí vůči organizátorovi, návodci nebo objednateli trestného činu, na jehož objasnění se podílí.

U druhého procesního postupu, tedy již je dána státnímu prokurátorovi fakultativní možnost, kdy může dle § 215 odst. 3 zastavit trestní stíhání proti obviněnému, který:

- se významnou měrou podílel na objasnění korupce, trestného činu založení, zosnování a podpory zločinného spolčení, trestného činu založení, zosnování a podpory teroristické skupiny nebo zločinu spáchaného organizovanou skupinou, zločinným spolčením nebo teroristickou skupinou nebo
- na zjištění nebo usvědčení pachatele tohoto trestného činu a
- zájem společnosti na objasnění takového trestného činu převyšuje zájem na trestním stíhání obviněného pro takový trestný čin nebo pro jiný trestný čin;

⁷³ GAJDIČIAR, Vladimír: *Zákonnosť dokazovania pri aplikácii institutu spolupracujúceho obvineného*. In KOTÁSEK, Josef (ed). *Dny práva 2012 – Days of Law 2012*, Brno: MU, 2012, str. 1399 – 1423.

⁷⁴ Novelou přidaný § 162a Dočasné odložení sdělení obvinění, které je možné, pokud by vznesení obvinění podstatně ztížilo objasnění korupce, trestného činu založení, zosnování a podpory zločinného spolčení a teroristické skupiny (§ 185a trestního zákona) nebo zvláště závažného úmyslného trestného činu (§ 41 odst. 2 trestního zákona) spáchaného organizovanou skupinou, zločinným spolčením nebo teroristickou skupinou nebo zjištění pachatele tohoto trestného činu, může vyšetřovatel s předchozím souhlasem prokurátora na nezbytnou dobu dočasně odložit vznesení obvinění (§ 163 odst. 1) proti osobě, která se významnou měrou podílí na objasnění některého z těchto trestných činů nebo na zjištění pachatele. Dočasně odložit vznesení obvinění se nesmí vůči organizátorovi nebo návodci trestného činu, na jehož objasnění se podílí.

⁷⁵ Zákon č. 457/2003 vložil do ust. § 173 Z.z. nový odstavec, který „umožnil vyšetřovateli s předchozím souhlasem prokurátora přerušit trestní stíhání, pokud se jedná o obviněného, který splní podmínky v § 172 odst. a do § 224 za odst. 2 vložila nový odst. 3, který umožňuje soudu přerušit trestní stíhání, jestliže zjistí v hlavním jednání, že jsou tu okolnosti uvedené v § 173 odst. 2.

⁷⁶ Do § 172 zákonodárce vložil nový odst. 3, který umožnil prokurátorovi zastavit trestní stíhání osoby, u které bylo dočasně odloženo vznesení obvinění a nebo proti obviněnému, který se významnou měrou podílel na objasnění korupce, trestného činu založení zosnování a podporování zločinecké skupiny a teroristické skupiny (§ 185a Trestního zákona) nebo obzvláště závažného úmyslného trestného činu (§41 odst. 2) T.z., spáchaného organizovanou skupinou, zločineckou skupinou nebo teroristickou skupinou nebo na zjištění nebo usvědčení pachatele tohoto trestného činu, přerušit trestní stíhání se nesmí vůči organizátorovi nebo návodci trestného činu, na objasnění kterého činu se podílel.“

⁷⁷

⁷⁸ GAJDIČIAR, Vladimír: *Zákonnosť dokazovania pri aplikácii institutu spolupracujúceho obvineného*. In KOTÁSEK, Josef (ed). *Dny práva 2012 – Days of Law 2012*, Brno: MU, 2012, str. 1399 – 1423.

Dále v § 218 odst. 1 dává zákon prokurátorovi možnost podmíněně zastavit trestní stíhání spolupracujícího obviněného za splnění několika podmínek, a to, jestliže splní stejné podmínky jako v případě zastavení trestního stíhání proti obviněnému dle § 215 odst. 3 TP. „Podstatou tohoto institutu je dohoda mezi obviněným a státem, na jejímž základě za poskytnutí důkazně významných informací, výjimečně způsobilých přispět k objasnění těchto trestných činů a odhalení jejich pachatelů, je spolupracujícímu obviněnému poskytnuta výhoda v podobě nepokračování v jeho trestním stíhání, na kterou by jinak neměl nárok. Zájem společnosti na objasnění takových trestných činů musí převyšovat zájem na stíhání obviněného.“⁷⁹

V usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání se určí obviněnému zkušební doba, v délce dva roky až deset let, která počíná právní mocí usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání. Obviněnému se v usnesení uloží podmínky, které musí ve zkušební době plnit. Usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání se doručuje obviněnému a poškozenému, obviněný a poškozený mohou proti němu podat stížnost, jež má odkladný účinek.

Poslední možností je přerušení trestného stíhání (§ 228 odst. 3 TP). „Jedná se o institut přípravného řízení, jakož i institut aplikovatelný v soudním řízení. Trestní stíhání je možné přerušit ve vztahu k trestnému činu, na jehož objasnění se spolupracující obviněný podílel, nebo i k jakémukoli jinému trestnému činu. Takovému postupu bude zpravidla předcházet rozhodnutí o vyloučení spolupracujícího obviněného ze společného řízení, na jehož základě dojde u obviněného ke změně jeho procesního postavení z obviněného na svědka. Po přerušení trestního stíhání bude spolupracující osoba v dalším řízení vyslechnuta jako svědek.“⁸⁰

Ať se již jedná o dočasné odložení vznesení obvinění, či o přerušení, podmíněné přerušení či zastavení trestního stíhání, je podmínkou, že se nesmí jednat o organizátora, návodce nebo objednatele trestného činu, na jehož objasnění se podílel.

Účinnost nový slovenský trestní zákoník nabyl od 1. 1. 2006 a existují v něm dva procesní postupy. Za prvé u spolupracující osoby, proti které ještě nebylo vzneseno obvinění ze spáchání trestného činu, přichází v úvahu postup dle § 205 odst. 1 TP, tj. dočasné odložení sdělení obvinění, druhá procesní možnost je u spolupracujícího obviněného, tedy u osoby, proti které bylo již obvinění vzneseno a která splnila podmínky pro označení za

⁷⁹Tamtéž.

⁸⁰ GAJDIČIAR, Vladimír: Zákonnosť dokazovania pri aplikácii institutu spolupracujúceho obvineného. In KOTÁSEK, Josef (ed). *Dny práva 2012 – Days of Law 2012*, Brno: MU, 2012, str. 1399 – 1423.

spolupracujícího obviněného, v úvahu přichází postup dle § 215 odst. 3 TP,⁸¹ § 218 odst. 1 TP⁸² a ustanovení § 228 odst. 3 TP.⁸³

První procesní možnost je upravena v trestním pořádku, a to v § 205, kdy je zde možnost dočasného odložení sdělení obvinění a to pokud by vznesení obvinění podstatně ztížilo objasnění některých trestných činů,⁸⁴ v tom případě může policista s předchozím souhlasem prokurátora na nezbytnou dobu dočasně odložit vznesení obvinění pro takový trestný čin, nebo pro jiný trestný čin osobě, která se významnou měrou podílí na objasnění některého z těchto trestných činů nebo na zjištění pachatele.

Mám-li zhodnotit obě právní úpravy, jsme přesvědčena, že každá má své nedostatky, ale přece jen považuji slovenskou úpravu za o něco povedenější. Jedná se především o její větší flexibilitu.

6. Zhodnocení institutu a úvahy de lege ferenda

Zavedení institutu spolupracujícího obviněného jako prostředku, který má pomoci v boji s organizovaným zločinem, terorismem, či korupcí byl jistě dobré rozhodnutí. Jsem ale toho názoru, že jeden institut sám nevyřeší všechny problémy systému. Koncepce boje proti negativním jevům ve společnosti, k nimž jistě organizovaný zločin či korupce patří, vyžadují celou řadu prostředků a to nejen z oblasti trestního práva. Tedy je především nutné vytvořit ucelený systém napříč celým právním řádem, za pomoci kterého bude možné proti negativním jevům bojovat. Jedná se například o úpravu zadávání veřejných zakázek, problematiku, která je v současné době považována za nejvíce zasaženou korupcí, financování politických stran, oblast veřejné správy, a to jak na úrovni ústředních správních úřadů, tak na úrovni územních samosprávních celku atd. Na prvním místě by měla být prevence, snaha vytvořit v naší zemi takové podmínky, které nebudou vytvářet živnou půdu pro korupční jednání, či když k němu dojde, tak jej potrestají způsobem, který bude výstrahou pro ostatní.

Jsem si vědoma, že korupce je jev, který je stejně starý jako civilizace sama a asi nikdy se nepodaří ji z naší společnosti zcela odstranit. Další problém spatřuji v tom, že členové moci zákonodárné a výkonné, která se zabývá vytvářením protikorupčních opatření a strategií pro

⁸¹ Zastavení trestního stíhání.

⁸² Podmíněné zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného.

⁸³ Přerušení trestního stíhání

⁸⁴ Korupce, trestného činu založení, zosnování a podpory zločinného spolčení, trestného činu založení, zosnování a podpory teroristické skupiny nebo zločinu spáchaného organizovanou skupinou, zločinným spolčením nebo teroristickou skupinou, trestného činu úkladné vraždy (s účinností od 1. 9. 2011) nebo zjištění pachatele tohoto trestného činu.

boj s organizovaným zločinem, se sami často dopouští jednání za hranicí zákona a působí jako výsměch občanům. Na jednu stranu nás informují, jaká opatření pro potlačení korupce či pro boj s organizovaným zločinem vytváří a záhy se objeví informace o jejich vlastních nelegálních činnostech. Nálada ve společnosti a víra ve zlepšení je zcela oprávněně nízká. Můžeme mít stovky sebelepších zákonů, ale pokud nebude dohlíženo na jejich dodržování, či stát nebude mít zájem na striktním potrestání viníků, nic se na současné situaci nezmění a do budoucna lze očekávat i zhoršení situace ve společnosti. Pokud budu hodnotit současnou úpravu institutu spolupracujícího obviněného, domnívám se, že její podoba je vhodnější a účinnější, než byla původní, kdy nabyla účinnosti. Novelizací se nepodařilo odstranit některé její nedostatky, kterým jsme se věnovala v kapitole 4. 2., jedná se především o porušení zásad a principů trestního řízení, k tomu by bylo nezbytné novelizovat samotné zásady, na nichž je dnešní trestní řízení vybudováno. Některé nedostatky odstranit nelze, jedná se např. o absenci trestu pro spolupracujícího obviněného, což je logicky dáno tím, že stát musí nabídnout obviněnému takové benefity, jež jej budou motivovat ke spolupráci při odhalování trestné činnosti. Je otázkou, zda novelizace, která v § 178a odst. 2 umožnila upuštění od potrestání, je skutečně posunem k větší motivaci obviněného začít spolupracovat a vypovídat, a tedy přispět k odhalení trestné činnosti páchané organizovanou skupinou.

Jsmo přesvědčena, že členové organizované skupiny budou raději mlčet, než aby se vystavili riziku odplaty organizované skupiny, jejímiž byli členy, a jejíž pravidla mlčenlivosti ctíli. Kladně lze hodnotit nové ust. v § 46 odst. 2, které ukládá soudu povinnost upustit od potrestání pachatele označeného za spolupracujícího obviněného, kdy v kombinaci s rozšířením uplatnění institutu spolupracujícího obviněného na všechny zločiny je možné očekávat širší uplatnění v praxi.

Naopak se domnívám, že by bylo vhodné do budoucna změnit nepřezkoumatelnost rozhodnutí státního zástupce o označení obviněného za spolupracujícího obviněného, proti kterému není v současné době možné podat žádný opravný prostředek, a závisí zcela na úvaze státního zástupce. O něco lepší úprava institutu spolupracujícího obviněného se nachází dle mého mínění ve slovenském právním řádu, ve kterém existují dva procesní postupy. U osoby, proti které ještě nebylo vzneseno obvinění ze spáchání trestného činu, přichází v úvahu dočasné odložení sdělení obvinění a druhá procesní možnost je u spolupracujícího obviněného, u něž přichází v úvahu zastavení trestního stíhání, dále podmíněné zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného a přerušení trestního stíhání. Myslím si, že by tento postup mohl být zaveden i do naší právní úpravy.

Dle mého názoru institut spolupracujícího obviněného je, i přes všechny jeho v této práci uvedené nedostatky, prostředkem, který má smysl a najde v dnešní době své upotřebení.

Závěr

Nejen naše společnost, ale celý svět je vystaven neustálým hrozbám útočícím na jeho demokratické zřízení, na jeho vnitřní bezpečnost na jeho ekonomiku. Může se se jednat o terorismus, organizovaný zločin či korupci. Všechny tyto jevy jsou natolik závažné, že se každý stát snaží proti nim účinně bojovat. Najít účinné prostředky, které by byly v souladu s demokratickým principy státu, je nesmírně těžké. Jsem přesvědčena, že jedním z těchto prostředků je i institut korunního svědka. Pro mnohé se jedná o velice kontroverzní institut, kritizují určité „kupčení se spravedlností“ někteří mu vyčítají rozpor s ústavními principy, či nerovné vzájemné postavení obviněných, ale je nutné si uvědomit, že zákonodárce a potažmo orgány činné v trestním řízení stojí při objasňování např. kriminální činnosti, které se dopustila dobře fungující organizovaná skupina, či při objasňování korupce před vsutku nelehkým úkolem, proto se domnívám, že je potřeba jim poskytnout veškeré prostředky, které jejich práci podpoří a které jim pomohou v jejich úsilí .

Ve své práci jsem se snažila podat komplexní pohled na institut spolupracujícího obviněného. Jedná se o téma, které se dá zkoumat ještě podrobněji a rozsáhleji, já jsem se zaměřila, na z mého pohledu, nejdůležitější otázky s tímto institutem související. Velkou pozornost jsem věnovala především příčinám, které nutily zákonodárce zavést do právního řádu tento institut, jedná se především o organizovaný zločin a korupci. Dále jsem věnovala velkou pozornost výhodám, které s sebou institut spolupracujícího obviněného přináší a také jeho nevýhodám a kritizovaným nedostatkům.

Pokud bych měla celkově zhodnotit právní úpravu zabývající se problematikou institutu spolupracujícího obviněného, považuji ji, i přes všechny výše zmíněné nedostatky, za nástroj, který by v právním řádu chybět neměl, a pokud se do budoucna odstraní některé problematické pasáže, bude jistě nástrojem usnadňujícím boj proti organizovanému zločinu a jiným sociálně patologickým jevům, tak jak zákonodárce od jeho počátku zamýšlí.

Seznam použitých zdrojů

Knížní zdroje:

- CEJP, Martin. *Vývoj organizovaného zločinu na území České republiky*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010.
- CEJP, Martin. *Organizovaný zločin v České republice III*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. Aktualizované vydání podle novelizované právní úpravy účinné od 1. 4. 2013. Praha: Leges, 2013. 864 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, 968 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1159.

Články v odborných časopisech:

- CEJP, Martin. Cizinci v organizovaném zločinu páchaném na území České republiky. *Trestněprávní revue*, 2012, č.7 – 8, roč. 12, str. 173 – 176.
- FRYŠTÁK Marek. Myslí to vláda České republiky s bojem proti korupci skutečně vážně? In KOTÁSEK, Josef (ed). *Dny práva 2011 – Days of Law 2011*, Brno: MU, 2011, str. 48 – 56.
- GAJDIČIAR, Vladimír: Zákonnosť dokazovania pri aplikácii institutu spolupracujúceho obvineného. In KOTÁSEK, Josef (ed). *Dny práva 2012 – Days of Law 2012*, Brno: MU, 2012, str. 1399 – 1423.
- KALA, Miloslav. Korupce. *Státní zastupitelství*, 2001, č. 4, str. 3.
- KARABEC, Zdeněk. Mezinárodní aspekty boje proti organizovanému zločinu. In *Kriminalistika*. 2004, roč. 37, č. 1. str. 11.
- KRISTKOVÁ, Alena. Nové instituty inspirované Common Law v českém trestním řízení. In KOTÁSEK, Josef (ed). *Dny práva 2012 – Days of Law 2012*, Brno: MU, 2012, str. 48 – 56.
- PŘEPECHALOVÁ, Kateřina, RŮŽIČKA Miroslav. Dopady připravovaných legislativních úprav v oblasti trestního práva na postih korupce v České republice. In KOTÁSEK, Josef (ed). *Dny práva 2011 – Days of Law 2011*, Brno: MU, 2011, str. 161 – 179.

- KUCHTA, Josef. Korupce v českém trestním právu a trestněprávní prostředky jejího potírání. *Časopis pro právní vědu a praxi*, Brno: MU, 2008, vydání 1, str. 15.
- MUSIL, Jan. Jsou námitky vznášené proti institutu korunního svědka oprávněné. In: *Nad institutem korunního svědka, Sborník příspěvků z odborného semináře*, Plzeň 2003, str. 83.
- MUSIL, Jan: Korunní svědek - ano, či ne? *Trestní právo*, 2003, č. 4 – 5, roč. 8, str. 21 – 24, str. 9 – 15.
- NETT, Alexander. Spolupracující obviněný přínosy a rizika nové právní úpravy. In RADOVAN, David (ed). *Dny práva-2010- Days of Law*. Brno: MU, 2010. str. 115 – 127.
- PŮRY, František: Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka v českém trestním právu. In VÁLKOVÁ, Helena, STOČESOVÁ, Simona (ed). *Nad institutem korunního svědka*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2003, str. 13 – 17.
- RŮŽIČKA, Miroslav: Korunní svědek v České Republice – ano, či ne? In: *Nad institutem korunního svědka, Sborník příspěvků z odborného semináře*, Plzeň 2003, str. 25 – 27.
- SEIFERT, Filip. *Úskalí institutu spolupracujícího obviněného*. Epravo.cz magazín, 2013, č. 1, str. 102.
- SCHRAMHAUSER, Jiří. Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zákonem č. 139/2001 Sb. *Trestní právo*, 2012, roč. 17, č. 10, str. 4 – 10.
- SCHRAMHAUSER, Jiří. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*, č. 1, 2012, str. 11 – 16.
- TROJÁČEK, Jiří. Právní úprava institutu „korunního svědka“ z pohledu Policie ČR. In VÁLKOVÁ, Helena, STOČESOVÁ, Simona (ed). *Nad institutem korunního svědka*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2003, str. 7 – 12.
- VANTUCH, Pavel. K současnému stavu ochrany svědků a osob podávajících vysvětlení. *Trestní právo*. 2012, č. 6, roč. 17, str. 49-51.
- PŁYWACZEWSKI, Emil. Świadek koronny jako instrument zwalczania przestępczości zorganizowanej. *Prawo*, 2010, č. 7 - 8, s. 93 – 95.
- VANTUCH, Pavel. K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi. *Trestní právo*. 2012. č. 7 – 8, roč. 17, str. 19–29.

- VANTUCH, Pavel. Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zákonem č. 139/2012 Sb. *Trestní právo*. 2012, č. 10, roč. 17, str. 5.

Internetové stránky:

- BŘEŠŤAN, Robert. *Šéf NKÚ Kala: stát ročně zbytečně přijde až o 200 miliard*. [online]. ekonom.ihned.cz, 24. 10. 2013. [cit. 7. 3. 2014]. Dostupné na: <<http://ekonom.ihned.cz/c1-61058950-sef-nku-kala-stat-rocne-zbytecne-prijde-az-o-200-miliard>>.
- KEDROŇ, Radek, GOLIS, Ondřej. *Efekt Salačová. Podezřelí chtějí nižší tresty, spolupracují s vyšetřovateli*. [online]. Lidovky.cz, 20. 1. 2014 [cit. 23. 3. 2014]. Dostupné na <http://www.lidovky.cz/efekt-salacova-podezreli-chteji-nizsi-tresty-spolupracuji-s-vysetrovateli-1vc-/zpravy-domov.aspx?c=A140117_224912_ln_domov_hm>.
- MUSIL, Jan. *Zákaz donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare)*. Dostupné na: <<http://www.mvcr.cz/clanek/4-2009-zakaz-donucovani-k-sebeobvinovani-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare.aspx>>.
- Otázky Václava Moravce. Procesní pravidla jsou příliš složitá, kauzy se tak vlečou [online]. Ceskatelevize.cz, 5. 1. 2014 [cit. 21. 3. 2014]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/257040-bradacova-procesni-pravidla-jsou-prilis-slozita-kauzy-se-tak-vlecou/>>.

Právní předpisy, mezinárodní smlouvy:

- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, ve znění pozdějších předpisů
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 300/2005 Z.z, trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů.

- Zákon č. 301/2005 Z.z, trestný poriadok, ve znění pozdějších předpisů
- Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu
- Zákon č. 140/1961 Sb. (trestní zákon)
- Zákon č. 265/2001 Sb. ze dne ze dne 29. června 2001
- sněmovní tisk č. 802 ze dne 21. 10. 2004
- Vládní návrh zákona o zvláštní ochraně svědka

Ostatní zdroje:

- Koncepce boje proti organizovanému zločinu na období let 2011 – 2014.
- Koncepce boje proti organizovanému zločinu na období let 2008 – 2011.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 137/2001. Sb.
- Důvodová zpráva k zákonu č 193/2012 Sb., kterým se mění z. č. 141/1961 Sb.
- Důvodová zpráva k sněmovnímu tisku č. 99
- Důvodová zpráva k sněmovnímu tisku č. 802

Internetové zdroje:

- www.mvcr.cz
- www.psp.cz
- www.policie.cz

Judikáty:

- 7 Tdo 1315/2012

Shrnutí

Ve své diplomové práci nesoucí název Institut spolupracujícího obviněného pojednávám o podobě, v níž byl do české právní úpravy zaveden institut korunního svědka. Na začátku své diplomové práce jsme se zabývala charakteristikou korunního svědka, poté jsem se věnovala jednotlivým návrhům zákonů, které měly zakotvit institut korunního svědka do českého právního řádu. Uvedla jsem i reflexi institutu korunního svědka před rekodifikací trestního zákoníku v hmotném a procesním právu trestním. V další diplomové části práce jsem se věnovala současné právní úpravě institutu spolupracujícího obviněného a to jednak v trestním zákoníku, kde je upraveno stanovení druhu a výměry trestu a polehčující okolnost, upuštění od potrestání a podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, mimořádné snížení trestu odnětí svobody, dále úpravě v tomto institutu v trestním řádu a v zákoně o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením.

Ve třetí kapitole jsem věnovala značnou pozornost důvodům pro zavedení institutu korunního svědka do českého právního řádu. Jednalo se především o hrozbu terorismu, neustále se zvětšující míru korupce v celé řadě oblastí společnosti a především nejnebezpečnější jev ohrožující základy demokracie na celém světě, kterým je organizovaný zločin.

Čtvrtá kapitola pojednává o argumentech svědčících ve prospěch existence institutu spolupracujícího obviněného jako např. důkazní nouze a obtížnost odhalení struktury celé organizované skupiny, věnovala jsem se i argumentům v neprospěch tohoto institutu. K nim patří rozpor se zásadami a principy trestního řízení, absence trestu pro spolupracujícího obviněného, nevěrohodnost výpovědi aj.

V páté kapitole jsme provedla komparaci institutu spolupracujícího obviněného v českém a slovenském trestním právu.

V poslední části této práce jsem se věnovala zhodnocení institutu a úvahám o změnách *de lege ferenda*, které by dle mého názoru měly být provedeny.

Summary

My diploma thesis titled “The Institute of Cooperating Accused” explains the form of the cooperating accused and the way in which the institute of the crown witness was introduced to the Czech legislation.

The first chapter of my thesis includes the characteristics of the crown witness, later on the particular regulations which should enshrine the institute of the crown witness into the Czech legal code are dealt with. The thesis also briefly reflects the legal regulation of the crown witness which preceded the codification of the criminal code in substantive and procedural criminal law.

The second chapter of my thesis focuses on the current legislation of the cooperating accused, on one hand analysing it from the point of view of the criminal code, where there is the determination of the type and area of punishment, the attenuating circumstances, the waiving of punishment, the abandonment of punishment with supervision and the extraordinary reduction of the imprisonment and on the other hand looking at it from the perspective of the criminal procedure code and the code of special protection of witnesses and other persons in connection with criminal proceedings.

The third chapter of the thesis describes the reasons for the anchoring of the crown witness as a legal term into the Czech legal system. The main reasons were the threat of terrorism, the constantly expanding corruption throughout the society and above all, the organized crime as the most dangerous phenomenon threatening the democratic foundations of countries around the world.

The fourth chapter is dedicated to the arguments in favour of the existence of cooperating accused such as the distress of evidence and the difficulty of uncovering the entire structure of an organized group, but the arguments against the institute of the cooperating accused such as the contradiction with the principles of criminal proceedings, the absence of punishment for the cooperating accused, the implausibility of the testimony of cooperating accused are also mentioned.

The fifth chapter is devoted to the comparison of Czech and Slovak legal regulations of the cooperating accused.

The final part of the thesis provides the evaluation of the institute of the cooperating accused as well as the consideration of changes *de lege ferenda*, which in my opinion should be made.

Klíčová slova

Korupce, organizovaný zločin, trestní stíhání, státní zástupce, zásady trestního řízení, nevěrohodnost výpovědi, důkazní nouze v trestním řízení, spolupracující obviněný, institut korunního svědka, druh trestu, části trestu, polehčující okolnosti, upuštění od trestu, upuštění od potrestání s dohledem, mimořádné snížení trestu odnětí svobody.

Keywords

Crown witness, corruption, organized crime, criminal prosecution, prosecutor, principles of criminal procedure, veracity of testimony, failure of evidence in criminal proceedings, cooperating accused, type of punishment, area of punishment, the attenuating circumstances, the waiving of punishment, the abandonment of punishment with supervision, extraordinary reduction of the imprisonment, organized crime.